WARMIŃSKO-MAZURSKI ODN Elbląg

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu

1

1-2017

DOSKONALENIE OTWARTE

Biuletyn Informacyjny

EDUKACJA REGIONALNA

- doskonalimy

- doradzamy

- publikujemy

ul. Wojska Polskiego 1, 82-300 Elbląg, ul. Wojska Polskiego 1, tel./fax 55 643 52 52
e-mail: sekretariat@wmodn.elblag.pl
www.wmodn.elblag.pl

Dyrekcja Ośrodka W-MODN w Elblągu

Imię i nazwisko	*Stanowisko*
Beata Pabian	*dyrektor W-MODN w Elblągu, konsultant ds. kadry kierowniczej*
Lech Strembski	*wicedyrektor, nauczyciel - konsultant ds. wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej.*

Nauczyciele Konsultanci W-MODN w Elblągu

Krzysztof Błaszczak	*nauczyciel - konsultant ds. chemii, oceniania i egzaminowania, mediacji, programów nauczania, koordynator ds. wspomagania szkół i placówek.*
Mariola Chodakowska	*nauczyciel - konsultant ds. języka angielskiego oraz europejskich programów edukacyjnych.*
Agnieszka Czystaw	*nauczyciel - konsultant ds. edukacji artystycznej i multimediów w dydaktyce.*
Marlena Derlukiewicz	*nauczyciel - konsultant ds. języka polskiego, edukacji czytelniczej i rozwijania kreatywności.*
Jerzy Dorożko	*nauczyciel - konsultant ds. informatyki i wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w edukacji.*
Beata Gadomska	*nauczyciel - konsultant ds. kadry kierowniczej i języka polskiego.*
Andrzej Gołota	*nauczyciel - konsultant ds. matematyki i EWD.*
Alicja Guła	*nauczyciel - konsultant ds. edukacji przedszkolnej i innowacji pedagogicznych.*
Jadwiga Hryniewicz	*nauczyciel – języków romańskich, informacji pedagogicznej, ewaluacji.*
Magdalena Jankun	*nauczyciel - konsultant ds. geografii, przyrody, oceniania i egzaminowania, programów nauczania i ICT, trener przedsiębiorczości.*
Wiesława Kamińska	*nauczyciel - konsultant ds. edukacji ekologicznej, kierownik Elbląskiego Centrum Edukacji Ekologicznej.*
Jan Kruza	*nauczyciel - konsultant ds. języka niemieckiego i rosyjskiego.*
Elżbieta Kurkiewicz	*nauczyciel - konsultant ds. matematyki i pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.*
Jan Łajkosz	*nauczyciel - konsultant ds. religii greckokatolickiej.*
Janina Meller	*nauczyciel - konsultant ds. biologii i edukacji ekologicznej, aktywizacji i kreatywności w szkole.*
Danuta Oleksiak	*nauczyciel - konsultant ds. przedmiotów zawodowych, doradztwa zawodowego, kształcenia dorosłych, zawodów unikatowych.*
Irena Poździech	*nauczyciel - konsultant ds. edukacji historycznej i obywatelskiej.*
Regina Pych	*nauczyciel - konsultant ds. religii rzymskokatolickiej.*
Bożena Rokicka	*nauczyciel - konsultant ds. pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, awansu zawodowego nauczycieli.*
Grażyna Rybicka	*nauczyciel - konsultant ds. regionalizmu.*
Marlena Szwemińska	*nauczyciel - konsultant ds. pedagogiki specjalnej, integracji i edukacji włączającej.*
Agata Urbańska	*nauczyciel - konsultant ds. edukacji wczesnoszkolnej i innowacji pedagogicznych.*
Halina Uźluk	*nauczyciel - konsultant ds. nadzoru pedagogicznego.*
Ryszard Wodzisławski	*nauczyciel - konsultant ds. diagnostyki edukacyjnej kierownik Pracowni Diagnostyki Edukacyjnej*

Pracownicy administracji i obsługi W-MODN w Elblągu

Romana Adamczyk-Sołdek	*specjalista ds. administracyjnych*
Magdalena Chojnacka	*główny specjalista ds. kadr i obsługi sekretariatu dyrektora*
Bogumiła Hyrna	*specjalista ds. ekonomii*
Gabriela Krzykowska	*referent ds. ekonomii*
Grzegorz Mieczkowski	*kierowca, inspektor BHP*
Iwona Turczyk	*główna księgowa*
Anna Żmudzińska	*specjalista ds. administracyjnych*

Wydawca: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu
Redaktor naczelny: Beata Pabian
Redakcja: Marlena Derlukiewicz, Beata Gadomska, Anna Żmudzińska
Skład komputerowy: ELGRAF Elbląg, tel. 55 239 60 00

Szanowni Państwo

W-MODN w Elblągu tradycyjnie stara się śledzić zmiany zachodzące w edukacji, tłumacząc ich ideę i przekładając na działania praktyczne.

Najważniejszym tematem szkoleń konsultantów w ostatnich miesiącach jest wdrażanie nowej podstawy programowej. Wszyscy wiemy, że do szczególnych zadań każdego nauczyciela należy znajomość podstawy programowej. Dlatego też wypada zapoznać się dokładnie z tym dokumentem zawierającym zestaw celów kształcenia dostosowany do danego etapu edukacyjnego oraz warunki i sposób realizacji treści nauczania.

Zarówno stara, jak i nowa podstawa programowa zawiera odniesienia do edukacji regionalnej i wychowania międzykulturowego. Jednym z ważnych zadań wychowawczych szkoły jest przekazywanie dziedzictwa kulturowego oraz wspieranie ucznia w rozumieniu zachodzących współcześnie zmian społeczno-kulturowych, w tym procesów integracji i globalizacji.

Zdaniem Piotra Petrykowskiego autora książki „Edukacja regionalna: problemy podstawowe i otwarte" istotnym celem edukacji regionalnej jest „ukształtowanie w młodych jednostkach poczucia własnej tożsamości regionalnej jako postawy zaangażowania się w funkcjonowanie własnego środowiska oraz autentycznego otwarcia się na inne społeczności i kultury".

W kolejnym numerze „ Doskonalenia Otwartego" przedstawiamy Państwu m.in. informacje na temat możliwości realizacji zadań z zakresu edukacji regionalnej w województwie, wywiad z licencjonowanym przewodnikiem po Warmii i Mazurach, wywiad z wicemerem miasta Compiegne, wywiad z dyrektor SOSW nr 2 w Elblągu. Zachęcam do zapoznania się ze wszystkimi zamieszczonymi w Biuletynie artykułami, które zapewne pomogą Państwu kształtować świadomość historyczną oraz postawy społeczne i kulturowe.

Zapraszam do lektury

Beata Pabian
dyrektor W-MODN w Elblągu
redaktor naczelna biuletynu „Doskonalenie Otwarte"

Spis treści:

I. Spacer po regionie

Podróże po Warmii i Mazurach - *Beata Pabian* 3

Skrzynie pełne tajemnic, czyli co nieco o edukacji muzealnej - *Małgorzata Gizińska* 4

Questing - *Beata Gadomska* 5

Gdzie jest taki drugi kraj? - *Janina Meller* 7

Jak nasze miasto i region postrzegają inni? - *Jadwiga Hryniewicz* 15

II. Mniejszości w regionie

Współistnienie mniejszości narodowych i etnicznych w Elblągu - *Róża Kańkowska, Izabela Stankiewicz, Andrzej Szmigielski* 16

Romowie w Elblągu – przyszłość bez uprzedzeń - *Bożena Rokicka* 17

Ukraiński fenomen warmińsko-mazurskich miast - *Roksana Tchórz* 19

Realioznawstwo krajów niemieckiego obszaru językowego jako element nauczania języka niemieckiego - *Jan Kruza* 22

III. Edukacja regionalna w praktyce szkolnej

Innowacja pedagogiczna z edukacji regionalnej w SP 4 w Elblągu - *Elżbieta Frąckiewicz-Schibowska* 25

Miłomłyn, Orneta, Tolkmicko i Młynary (i nie tylko) w ujęciu historycznym i legendarnym - *Marlena Derlukiewicz, Irena Poździech* 28

Jak poznawać region, w którym mieszkam, czyli refleksyjna edukacja regionalna z wykorzystaniem narzędzi TOC - *Alicja Guła, Karolina Witkowska, Agata Urbańska* 33

Żyć w zdrowej i czystej atmosferze - *Magdalena Jankun, Krzysztof Błaszczak* 40

Osobliwa Warmia i Mazury. Jak promujemy region w edukacji przyrodniczej i ekologicznej - *Janina Meller, Wiesława Kamińska* 42

Historia stąd - *Jerzy Necio* 47

Beata Pabian
dyrektor W-MODN w Elblągu

Podróże po Warmii i Mazurach

Warmia i Mazury to region bogaty w urzekające miejsca, gdzie można nacieszyć się piękną przyrodą, czystymi jeziorami i odetchnąć czystym powietrzem. To często przystań dla zagranicznych i polskich turystów. Można tu bez trudu spotkać dziką zwierzynę, zagłębić się w prawie dziewicze knieje. Czymś nowym może być odkrycie gór w środku pojeziernej krainy. Gdy zawędruje się na Wzgórza Dylewskie z najwyższym wzniesieniem północno – wschodniej Polski, Górą Dylewską (312 m n.p.m.), z której rozciąga się rozległy widok na okolicę.

O przygotowaniach do podróży po Warmii i Mazurach, o książkach, które warto przeczytać - z archeologiem, muzealnikiem, badaczem dziejów i kultury zachodniego pogranicza dawnych Prus Wschodnich, licencjonowanym przewodnikiem po Warmii i Mazurach, wykładowcą na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz w Collegium Polonicum w Słubicach, wiceprezesem Ostródzkiego Stowarzyszenia Kulturowego SASINIA, współredaktorem i współtwórcą licznych prac naukowych i popularnonaukowych, dr. Wiesławem Skrobotem, rozmawiała Beata Pabian.

Beata Pabian: Panie doktorze, dlaczego warto podróżować po Warmii i Mazurach?

dr Wiesław Skrobot: Ze względu na wielokulturową przeszłość tej krainy i jej zróżnicowanie krajobrazowe. Dzisiejsze Warmia i Mazury to region dość młody w sensie społecznym i kulturowym. Kiedyś było to terytorium plemion pruskich, potem obszar Państwa Zakonnego, Prusy Książęce, wreszcie niemieckie Prusy Wschodnie, zamieszkane w większości przez Niemców oraz niemieckojęzycznych lub polskojęzycznych Warmiaków i Mazurów.

B.P.: Co mógłby Pan nam powiedzieć na temat wielokulturowości tego regionu?

dr Wiesław Skrobot: Wielokulturowość naszej krainy sięga czasów pradziejowych. Tworząca się w tzw. okresie wpływów rzymskich (I-IV w. n.e.) struktura plemion pruskich czytelna jest wprawdzie tylko poprzez relikty materialnej kultury germańskich Gotów (cmentarzyska badane przez archeologów), ale na etniczny wizerunek przyszłych Prusów złożyły się także wpływy innych plemion, o których wiemy na razie bardzo niewiele. Następnie okres kolonizacji krzyżackiej – to czas wędrówek ludów i czas osadnictwa przybyszów z krajów niemieckich, polskiego Mazowsza i Ziemi Chełmińskiej, a także odległych krain wschodnich i południowych. Ludzie szukający dobrego miejsca do życia i gospodarowania zawsze znajdowali tu przychylne nastawienie rządzących, którym zależało na powiększaniu potencjału ekonomicznego pruskiej ziemi. Osiedlali się tu Niemcy, Polacy, Żydzi, Anglicy i Szkoci, a także Romowie. Schronienie znajdowali także odstępcy religijni, stąd bogate osadnictwo mennonitów, kalwinistów, starowierców i innych drobniejszych grup wyznaniowych. Dziedzictwo kulturowe i cywilizacyjne pozostawione przez pokolenia tych osadników i gospodarzy - można powiedzieć naszych antenatów w zamieszkiwaniu pruskiej krainy - jest nadzwyczajną wartością wyróżniającą Warmię i Mazury na społeczno-kulturowej mapie Polski.

B.P.: Jak należy przygotować się do podróży po Warmii i Mazurach?

W.S.: Uważam, że należy przeczytać dwie książki: „Muzeum Ziemi Ojczystej" Siegfrieda Lenza i „Dzieci Jerominów" Ernsta Wiecherta – po to, żeby choć dotknąć prawdziwej historii tej krainy. Poza tym trzeba zaopatrzyć się w terenową odzież i buty, żeby zwiedzać tę ziemię, wędrując po bezdrożach i polnych drogach – jedynie wtedy można doznać jej autentyczności.

B.P.: Jakich miejsc na Warmii i Mazurach Pan poszukuje?

W.S.: Oddalonych od turystycznej tandety i zgiełkliwej nowoczesności. Miejsc, które splatają kulturę z naturą, są niedopowiedziane. Miejsc, w których można spotkać prostych i mądrych ludzi. Miejsc pozbawionych jakiejkolwiek szablonowości i ideologizacji.

B.P.: Jaka potrawa zasługuje na szczególna uwagę na Warmii i Mazurach?

W.S.: Wędzona sielawa – to swego rodzaju pozaczasowa, symboliczna i bardzo archaiczna potrawa, łącząca głębinę jezior, z których poławia się tę rybę, z głębią lasów, z których pozyskuje się drewno do jej wędzenia.

B.P.: Czy ma Pan miejsca, do których chciałby Pan wracać?

W.S.: Wzgórza Dylewskie – ostródzki dach świata. Urozmaicone krajobrazowo, pełne nieodkrytych światów, dające możliwość zadumy i forsownego fizycznie relaksu. No i Ostróda – miasto mojego dzieciństwa i miejsce mojego zakotwiczenia, źródło inspiracji do „umojenia" przestrzeni mojego życia.

B.P.: Jakie miejsca na Warmii i Mazurach chciałby Pan wskazać ludziom, którzy nigdy tam nie byli?

W.S.: Po lekturze Lenza i Wiecherta każdy sam powinien wybrać drogi swoich wędrówek i rejsów. Nie dlatego, że w książkach znajdzie konkretne propozycje miejsc i szlaków. Odnajdzie tam jednak drogowskazy mentalne, wymagające wysiłku myślowego wskazówki, skorzystanie z których przyniesie z pewnością wiele wzruszeń i radości, a potem wspaniałe wspomnienia z podróży. Być może będą to nawet punkty zwrotne w życiu, zachęta do osiedlenia się w naszej magicznej krainie. Przybyszom lubiącym jazgot turystycznych zbiegowisk nie ma sensu niczego polecać, „łykną" wszystko, przegryzając kiełbasą z grilla i popijając zimnym piwem.

Małgorzata Gizińska
Prezes Elbląskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego
Prezes Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego

Skrzynie pełne tajemnic, czyli co nieco o edukacji muzealnej

Edukacja muzealna jest integralną częścią działalności każdego muzeum obok gromadzenia, naukowego opracowywania, odpowiedniego zabezpieczenia oraz udostępniania zbiorów. Obecnie działalność edukacyjna staje się często działaniem najbardziej dostrzeganym w muzeum. Jej celem staje się nie tylko zaznajomienie publiczności z zabytkami prezentowanymi w placówce muzealnej oraz przekazywanie informacji na ich temat, lecz kształtowanie świadomości historycznej oraz postaw społecznych i kulturowych.

Działania muzeów w postaci różnego rodzaju warsztatów, pokazów i zajęć edukacyjnych skierowane są przede wszystkim do dzieci i młodzieży szkolnej. Największy oddźwięk znajdują wśród grup przedszkolnych i młodszych klas szkół podstawowych. Daje to nadzieję, że tak wczesne wszczepienie zainteresowania przeszłością i związanymi z nią materialnymi zabytkami procentować będzie w przyszłości szerszym rozbudzeniem w społeczeństwie pasji historycznej. Edukatorzy muzealni zwracają się jednak także do innych grup społecznych – młodzieży gimnazjalnej i licealnej, studentów, seniorów, młodych mam – starając się przygotować zróżnicowanego odbiorcę do kontaktu z ofertą programową muzeum za pomocą coraz nowocześniejszych środków i form działania.

Muzealna edukacja jest z pewnością cennym uzupełnieniem prowadzonych w szkołach i przedszkolach zajęć dydaktycznych. Jednocześnie umożliwia zdobycie wiedzy wykraczającej poza podstawę programową. Prowadzone w placówkach muzealnych zajęcia mają charakter popularnonaukowy i są dostosowane do poszczególnych grup wiekowych. Wiedza przekazywana jest przez specjalistów z różnych dziedzin poprzez zajęcia praktyczne, obcowanie z zabytkami oraz z wykorzystaniem współczesnych multimediów. Działania edukacyjne towarzyszą zarówno realizowanym aktualnie w muzeach projektom wystawienniczym, jak i stanowią samodzielną ofertę programową.

W Muzeum Archeologiczno – Historycznym w Elblągu prowadzone są różnorodne zajęcia edukacyjne, wprowadzające w dzieje Egiptu i starożytnego Rzymu, prezentujące zagadnienie szlaku bursztynowego, opowiadające o tajemniczych

Gotach i legendarnym Truso, prezentujące dzieje Polski oraz interesujące zagadnienia z historii Elbląga. Organizowane są w różnorodnej formie: pogadanek, prelekcji, zajęć plastycznych i ruchowych. Szczególną formą działania są „skrzynie pełne tajemnic" – bezpłatnie wypożyczane pomoce naukowe dla szkół i placówek oświatowych, których celem jest wsparcie prowadzonych przez nauczycieli zajęć.

W budowaniu świadomości historycznej ważne miejsce zajmuje numizmatyka, jedna z nauk pomocniczych historii. W muzeum elbląskim z dziedziny numizmatyki dostępne są lekcje muzealne dotyczące dziejów pieniądza oraz jego funkcji w społeczeństwie, prezentujące zbiory numizmatyczne oraz ukazujące numizmat i medal jako źródło historyczne do poznania historii. Na zajęciach poświęconych dziejom pieniądza uczniowie poznają poszczególne etapy jego rozwoju, od pojawienia się pierwszych płacideł, poprzez wynalezienie monet, powstanie pierwszych banknotów, aż do pojawienia się elektronicznych form zapisu pieniądza. Zapoznają się także z tajnikami produkcji numizmatów oraz sposobami ich zabezpieczania przed fałszerstwem. Ważną rolę w tych działaniach pełni stała ekspozycja muzealna prezentująca mennicę w Elblągu oraz pieniądz w państwie krzyżackim.

Muzeum Archeologiczno – Historyczne w Elblągu proponuje przeprowadzenie warsztatów edukacyjnych skierowanych do nauczycieli historii, których celem byłaby popularyzacja numizmatyki jako nauki pomocniczej historii oraz poszerzenie wiedzy na temat ważnego elementu w dziejach Elbląga, jaką była z pewnością działalność mennicza naszego miasta. Na planowanych warsztatach będzie można zapoznać się z rolą pieniądza w historii oraz systemami pieniężnymi funkcjonującymi na przestrzeni wieków. Wizyta na ekspozycji numizmatycznej pozwoli przybliżyć działalność menniczą Elbląga i jej rolę w dziejach miasta. Warsztaty mogą także stanowić ważny element przyszłej edukacji ekonomicznej wśród młodego pokolenia. Osoby zainteresowane udziałem w warsztatach mogą się kontaktować z konsultantem ds. edukacji historycznej i obywatelskiej w W-M ODN w Elblągu.

Beata Gadomska
konsultant ds. kadry kierowniczej, ewaluacji i języka polskiego
w W-MODN w Elblągu

Questing

Rozwijanie ciekawości świata to zadanie każdego nauczyciela. Często słyszymy mądrość, że cały świat jest szkołą, tylko czy na co dzień pamiętamy o tej prawdzie? Ktoś obliczył kiedyś, że przeciętny uczeń szkoły podstawowej spędza w szkole około 1000 godzin rocznie. Jaką wiedzę powinien on posiadać po sześciu latach nauki, zwłaszcza że w domu nad nauką spędza kolejne kilka godzin dziennie… A jednak coś niedobrego dzieje się z tą wiedzą, okazuje się bardzo ulotna.

W dużym stopniu wpływ na to ma na pewno brak wiedzy o samym sposobie uczenia się, uczeń bowiem ma się nauczyć, nie wiedząc, jak to zrobić. Oczywiście można ten stan zmienić, jeśli umożliwimy uczniom nabycie umiejętności uczenia się, między innymi pogłębiając świadomość na ten temat, ale także, a może przede wszystkim – dzięki nowym formom pracy na lekcji.

By uczenie się było skuteczne, musi być spełnionych wiele warunków i nie jest to materiał na jeden artykuł. Jednak warto zwrócić uwagę na fakt, że procesowi efektywnego uczenia się musi towarzyszyć integracja zdobytej wiedzy. Uczeń, który będzie łączył fakty z różnych dziedzin, będzie pobudzał w sposób naturalny swoją ciekawość świata. Jednym ze sposobów uczenia uczniów umiejętności integracji wiedzy szkolnej z różnych dziedzin i łączenia tej wiedzy z rzeczywistością są wycieczki szkolne. Jeżeli nauczyciele będą wykorzystywali dobrze zorganizowaną wycieczkę jako metodę pracy, szybko dostrzegą jej walor edukacyjny i odejdą od rekreacyjnych biwaków. Wypoczynek jest ważny, ale czy nie lepiej tak zorganizować pobyt na wycieczce szkolnej, by pełniła ona także inne zadania? Łatwo połączyć przyjemne z pożytecznym.

Wielu nauczycieli podkreśla, ze aby zorganizować dobrą wycieczkę trwającą kilka dni, trzeba ponieść wysokie koszty. Oczywiście są takie klasy i tacy uczniowie, których stać na dalekie wyjazdy, ale co zrobić, jeśli mamy do czynienia z uczniami z uboższych środowisk? Odpowiedź jest prosta – jedźmy gdzieś blisko, umożliwimy tym samym uczniom poznanie swojej Małej Ojczyzny. Uczyńmy tę wyprawę interesującą, wyprawmy uczniów w świat po wiedzę, a świat rzeczywiście stanie się szkołą dla uczniów. Wiedza o regionie jest dostępna w każdej chwili, bo region to nie tylko kraina geograficzna, ale też najbliższe sąsiedztwo.

Jednym ze sposobów zwiedzania najbliższej okolicy jest questing. Czym jest questing? Jest to nowy (czy aby na pewno nowy?), niebanalny sposób poznawania miejsc, zmieniający tradycyjne zwiedzanie w pasjonującą wyprawę.

Słowo questing pochodzi od angielskiego quest (zadanie, poszukiwanie, pogoń za czymś) i już zdradza, co kryje się pod tym terminem. Chodzi tu o połączenie zwiedzania i poznawania z poszukiwaniami skarbów. W 1995 roku w White River Junction w stanie Vermont w Stanach Zjednoczonych powstał program dla szkół, którego celem było poznawanie regionu. Tak narodził się questing.

Na czym więc polega questing? Siła tej zabawy płynie z połączenia elementów nowych technologii, harcerskich podchodów i gry terenowej. Jest to okrywanie dziedzictwa regionu poprzez zwiedzanie szlaków, często nieoznakowanych, a po drodze wykonuje się szereg działań związanych z odgadywaniem zagadek logicznych, terenowych i historycznych. Gdy uda nam się przejść szlak i wykonać wszystkie zadania, zdobędziemy skarb.

Przygodę z questingiem warto zacząć od zajrzenia na stronę www.questing.pl. Co tam znajdziemy? Przede wszystkim zrozumiemy, czym jest ta forma pracy z uczniami: przeżywaniem przygód, edukacją przez zabawę – grę, poznawaniem nieznanych legend, odkrywaniem tajemnicy kultur i skarbów historii, nową formą rozrywki… A wszystko to powiązane jest z regionem, w którym żyjemy lub tym, w który planujemy się wybrać na wycieczkę. Ponieważ każdy region może się pochwalić niepowtarzalnymi elementami historii, geografii, przyrody, literatury, możliwe jest poznawanie jej poprzez interaktywną zabawę.

Gdy już wiemy, czym jest questing, spróbujmy wyruszyć w podróż. Odszukajmy na wskazanej stronie internetowej mapę zatytułowaną: Gdzie questować? Widać na jej legendzie, że można wybrać questy w zakresie trzech tematycznych dziedzin: historycznej, kulturowej lub naturalnej. Ewentualnie możemy kierować się wskazówką dotyczącą sposobu odbycia planowanej podróży: kajakiem, pieszo, rowerem lub samochodem. Następnie wybieramy zakładkę: Wyszukaj i pobierz quest, a następnie dokonujemy wyboru regionu, którymi są województwa. Gdy dokonamy wyboru województwa, najeżdżamy strzałką myszy na interesujące nas oznaczenie questów w pobliżu interesującej nas miejscowości, a wówczas podświetli się nam oznaczenie questów i ujrzymy jego tematykę. Jeśli nas ona zainteresuje, wybieramy „zobacz więcej". Wówczas widzimy już nie tylko nazwę questu, ale informację, skąd rozpocząć wędrówkę (jazdę czy płynięcie), szczegółową tematykę questu i czas przewidywany na pokonanie trasy. Pod tymi informacjami jest zakładka: Ulotka do pobrania. Pobieramy więc ulotkę, drukujemy (najlepiej dwustronnie, bo ulotka składa się na trzy części) i postępujemy zgodnie z nią.

Quest ma formę wierszowaną, prowadzi wędrowca różnymi drogami, każe obserwować miejsca, pomniki, elementy przyrody i na podstawie tej obserwacji – wykonać zadania. Świetna zabawa! Jeśli zaangażujemy klasę, warto pokonywać trasę, podzieliwszy uczniów na grupy, co ubarwi wydarzenie o elementy rywalizacji. Nie należy wówczas zapominać o konieczności wydrukowania większej liczby ulotek.

Jakie znajdziemy tematy dla województwa warmińsko-mazurskiego? W sumie opracowano już 41 questów dla naszego regionu. Podam większość z nich.

W zakresie historycznych questów:

1. Frombork Kopernika
2. Elbląg – Śladami elbląskiego przemysłu
3. Nowakowo – Od wiaty do mostu, Nowakowo po prostu
4. Małdyty – Tajemnice jeziora
5. Zalewo – Śladami dawnego Zalewa
6. Susz – Z wizytą na Różanym Wzgórzu
7. Zgon – Miejscowość z zapomnianą historią
8. Wiartel – W poszukiwaniu dawnej świetności
9. Ciekawostki z Pisza
10. Okartowo – W poszukiwaniu Patryka, syna Kiejstuta
11. Jeże – Mała miejscowość o znaczącej historii
12. W poszukiwaniu czwartej wieży w Białej Piskiej
13. Ogródek oczami Michała Kajki

14. Gołdap – Śladami tego, czego nie ma
15. Gołdap wczoraj i dziś
16. Dubieniki – Wędrówka z questem
17. Szymbark – Tajemnice polskich zamków
18. Piecki – W rodzinnych stronach pisarza
19. Aniołowo – Anielski zakątek
20. Pasłęk – Tropem Bałtyckiego Złota
21. Dobry – Dobry quest

W zakresie questów kulturowych:

1. Oleśno – Wieś z pomysłem
2. Lidzbark Warmiński – Z bajkopisarzem na rowerze
3. Żytkiejmy – wędrówka z questem
4. Rzemieślnicy z Ukty
5. Wojnowo – Szlakiem staroobrzędowców
6. Mikołajki – Opowieści pod dachami kościołów

W zakresie questów naturalnych:

1. Krutyń – Kraina natury
2. Ruciane – Nida – las i woda
3. Jerzwałd – Tajemnice znad Jeziora Płaskiego

Questing to także możliwość pochwalenia się własną wiedzą o regionie, ponieważ można stać się samodzielnym twórcą questu, zamieścić go na tej stronie internetowej i w ten sposób pomóc innym poznawać ciekawe miejsca. Można też wziąć udział w szkoleniu w zakresie tworzenia questów czy rozpocząć współpracę z Fundacją Questingu, która propaguje tę formę poznawania świata i wypoczynku w Polsce.

Wszystkim nauczycielom i uczniom, którzy podejmą wyzwanie i ruszą w świat, życzę udanej nauki i zabawy.

Janina Meller,
konsultant ds. biologii z ekologią i kreatywności

Gdzie jest taki drugi kraj?

Rola warsztatów terenowych w promocji regionu

„Będziemy chronić tylko to, co kochamy;
Będziemy kochać tylko to, co rozumiemy;
Będziemy rozumieć tylko to, co poznamy.”
Baba Dioum

Człowiek żyje w symbiozie zarówno z naturą, jak i kulturą, zatem jego powinnością jest szacunek do jednego i drugiego a to wymaga świadomości. Konwencja UNESCO z 1972 r. w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego wyróżnia w ramach Światowego Dziedzictwa specjalny typ krajobrazu kulturowego, jako wypadkowej działań człowieka i przyrody, który eksponuje połączenie piękna naturalnego z twórczością człowieka. Oznacza to, że na każdym zakątku ziemskiej przyrody człowiek odcisnął swoje antropogeniczne piętno, niekoniecznie zawsze złowrogie. Innej przyrody nie ma i należy się z tym pogodzić. Nie oznacza to jednak usankcjonowania całkowitego zawłaszczenia jej dla ludzkich potrzeb. Zresztą nie tylko materialnych, ale także estetycznych. (dr M. Liszewska). Pojęcie bioróżnorodności porównywane bywa z różnorodnością kulturową (Arne Naess). Kultura techno-konsumpcyjna zagraża zarówno jednej jak i drugiej różnorodności.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli – Elbląskie Centrum Edukacji Ekologicznej od początku swego istnienia promuje takie postawy, adresując do nauczycieli bogatą ofertę szkoleń, które odbywają się na terenie całego województwa i nie tylko. Przyroda i wkomponowane w nią dobra kultury stanowią o specyfice naszego regionu – Warmii i Mazur. W szkolenia przyrodnicze wplatamy poznawanie obiektów dziedzictwa kulturowego, w myśl przekonania: Będziemy rozumieć tylko to, co poznamy.

Na terytorium województwa warmińsko-mazurskiego nie ma najwyższej obszarowej formy ochrony przyrody, czyli parku narodowego, ale mamy sześć parków krajobrazowych (PK) w całości oraz dwa parki częściowo położone w granicach województwa i we wszystkich zorganizowaliśmy wyjazdowe warsztaty. Odwiedziliśmy przynajmniej jednokrotnie:

Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej
Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego
Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich
Welski Park Krajobrazowy

Mazurski Park Krajobrazowy
Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej
Brodnicki Park Krajobrazowy
Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy

Oczywiście wędrujemy również do pobliskiego Elblągowi Parku Krajobrazowego Mierzei Wiślanej. Dwukrotnie nauczyciele mieli sposobność odkrywania osobliwości przyrodniczych i walorów krajobrazowych unikatowej perły przyrody - jeziora Druzno podczas rejsu Kanałem Elbląskim. Faunistyczny rezerwat przyrody Jezioro Druzno posiada status światowego rezerwatu biosfery. Siedliska ornitofauny i zespoły roślinności wodnej rezerwatu można w pełni obserwować jedynie z pokładu statku, łodzi lub kajaka. My taką możliwość, dzięki funduszom z WFOŚiGW w Olsztynie, naszym odbiorcom stwarzamy. W ramach promocji regionu odbyliśmy wycieczki do Nadleśnictwa Spychowo, stacji Badawczej PAN w Kosewie Górnym, Górowa Iławeckiego i innych miejscowości.

Planujemy kolejne warsztaty terenowe nie tylko w parkach krajobrazowych, ale także w innych miejscach które stanowią o specyficznej symbiozie przyrody i kultury Warmii, Mazur i Powiśla.

W roku szkolny 2016/2017 jednym z kierunków realizacji polityki oświatowej państwa jest kształtowanie postaw i wychowanie do wartości. Propozycje konsultantek ds. biologii i ekologii W-MODN w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli przyrodników uwzględniają ten priorytet między innymi w następujących formach:

- Konferencja ekologiczna: Skarby kultury w krajobrazie przyrodniczym Warmii i Mazur - 7 grudnia 2016, Elbląg (podsumowanie konkursu fotograficznego)
- Konferencja: Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Warmii i Mazur – spotkania z przyrodą Warmii i Mazur w ramach Forum Ekologicznego w Elblągu, kwiecień 2017
- Warsztaty terenowe: Śladami dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego na styku Warmii i Mazur: Reszel i okolice – wyjazd edukacyjny, maj 2017
- Warsztaty terenowe: Ziemia Górowska – kraina wielu kultur i królestwo bociana białego – wyjazd edukacyjny, czerwiec 2017

Zapraszamy nauczycieli wszystkich etapów edukacyjnych do uczestnictwa w formach promujących przyrodnicze i kulturowe dziedzictwo regionalne Warmii i Mazur. Turystyka nowej generacji to innowacyjne odkrywanie lokalnego dziedzictwa i poszukiwanie tożsamości regionalnej. Budowanie tej tożsamości mobilizuje do odkrywania atrakcyjnych krajobrazów, osobliwości flory i fauny, a także interesujących historii, pełni funkcję edukacyjną i wychowawczą. Ostatnio bardzo popularny jest sposób zwiedzania oparty na zasadach gry terenowej QUESTING. Krótko mówiąc jest to edukacja przez zabawę w terenie. To od kreatywności pomysłodawcy zależy zakres odkryć dokonywanych w terenie przez uczestników questingu. Można i trzeba połączyć odkrywanie skarbów kultury z tajemnicami przyrody, odkrywać nieznane historie i nabywać nowe umiejętności (np. orientację w terenie, czytanie mapy, korzystanie z aplikacji multimedialnych, czytanie instrukcji, dostrzeganie szczegółów). Udział w questingu to też emocje, które zawsze towarzyszą grze, szansa na przygodę przeżytą z drużyną lub też samotnie, jeśli lubimy chodzić swoimi ścieżkami.

Poznaj swój region – ucz się bawiąc

Na koniec kilka propozycji własnych pomysłów autorki artykułu na uatrakcyjnienie wycieczek i warsztatów edukacyjnych, szczególnie przydatnych w drodze na zajęcia lub jako narzędzie ewaluacyjne po wycieczce do konkretnych przyrodniczo i kulturowo miejsc.

Krzyżówki na terenowe wędrówki
Wędrując nie próżnuję,
Bo krzyżówki rozwiązuję.
Patrzę, pstrykam, coś notuję
I przyrodę kontempluję.

Wnet odkrywam haseł parę
- wiem gdzie jestem – pomyślałem.
Teraz łatwiej zapamiętam,
Gdzie i po co tu się szwędam

Janina Meller

1. Rodowód większości miejscowości na terenie Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego
2. Zielony płaz, podobny do żaby
3. Rezerwat przyrody; skrajnie oligotroficzne jezioro
4. Roztarty w dłoni pachnie czosnkiem; nie czosnek
5. Wyspa na Jeziorze Jeziorak, użytek ekologiczny z unikatowym borem chrobotkowym
6. Ptactwo
7. Aleja pomnikowych sosen na trasie z Szymbarka w kierunku szosy Iława-Susz
8. Kukułka plamista, kukułka krwista, kruszczyk szerokolistny
9. Siedzina PK Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich
10. Miasto nad Jeziorem Ewingi; całkowicie rozebrane po wojnie
11. Pisarz, autor „Pana Samochodzika", były mieszkaniec Jerzwałdu
12. Większe miasto na południowym brzegu Jezioraka
13. Jezioro – rezerwat, którego celem ochrony jest zachowanie miejsc lęgowych ptactwa wodno-błotnego oraz zespołów roślinności torfowiskowej
14. Rezerwat kormoranów
15. Miejscowość – malownicza przystań na zachodnim brzegu Jezioraka
16. Kanał łączący Pojezierze Iławskie z Żuławami
17. Największy, obok Szymbarka, historyczny ośrodek dóbr ziemskich na Pojezierzu
18. Najdłuższe jezioro w Polsce

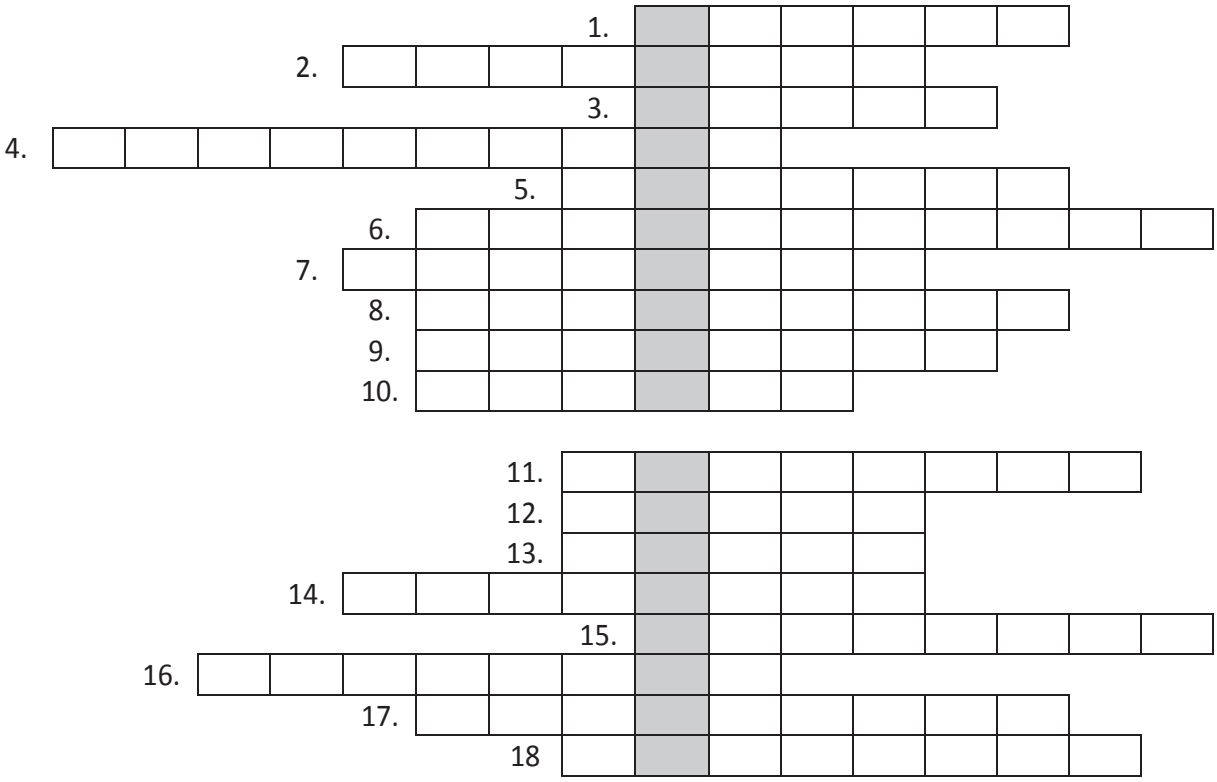

Rozwiązanie: POZIOMO 1-18: PRUSKI, RZEKOTKA, JASNE, CZOSNACZEK, CZAPLAK, ORNITOFAUNA, NAPOLEONA, STORCZYKI, JERZWAŁD, ZALEWO, NIENACKI, IŁAWA, GAUDY, CZERWICA, SIEMIANY, ELBLĄSKI, KAMIENIEC, JEZIORAK

Jesienna łamigłówka ornitologiczno-fenologiczna

1. Nauka badająca związki między terminami periodycznych zmian w życiu roślin i zwierząt a porami roku.
2. Przeprowadzane w pierwszy weekend października w ramach Europejskich Dni Ptaków.
3. Jego kres wraz z odlotem wielu ptaków.
4. Dominujący rodzaj drzewa w lasach Mierzei Wiślanej.
5. Najszybszy z ptaków migrujących.
6. Stowarzyszenie Obserwacji Ptaków Wędrownych.
7. Zapowiedź jesieni, np. masowy przelot gęsi.
8. Tryb życia puchacza.
9. Jedna… wiosny nie czyni.
10. W Kątach Rybackich chroni się jego miejsca lęgowe.
11. Jeden z rezerwatów ornitologicznych na Mierzei Wiślanej.
12. Lecą w szyku, oszczędzając zapasy energii.
13. Ptak drapieżny wędrujący w parach, np. z Norwegii do Polski.
14. Bogatka, kos, rudzik to ptaki częściowo …… .
15. Żółto kwitnące na wydmach …… piaskowe.
16. Formacja, jaką w locie tworzą szpaki.
17. …… nadmorski, chroniony na wydmach.
18. Każdy kos, śpiewak czy kwiczoł to Turdus (łac.) czyli …… .
19. Wydmowy Garb na Mierzei Wiślanej z punktem widokowym o wysokości około 50 m.
20. Najmniejszy polski ptak migrujący.

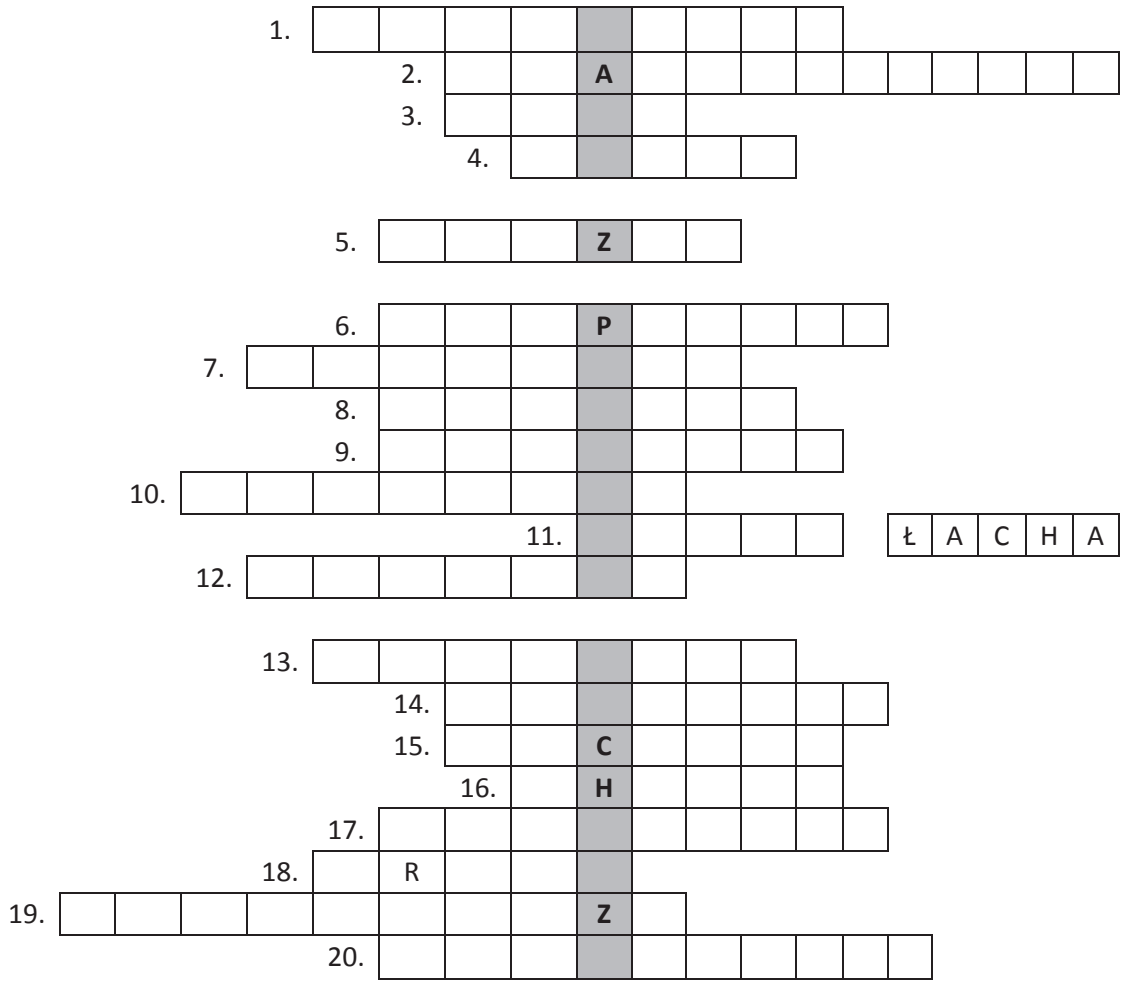

Rozwiązanie: POZIOMO 1-20: FENOLOGIA, PTAKOLICZENIE, LATO, SOSNA, JERZYK, DRAPOLICZ, ZWIASTUN, OSIADŁY, JASKÓŁKA, KORMORAN, MEWIA, ŻURAWIE, MYSZOŁÓW, WĘDROWNE, KOCANKI, CHMARA, MIKOŁAJEK, DROZD, WIELBŁĄDZI, MYSIKRÓLIK
HASŁO: LATO Z PTAKAMI ODCHODZI

1. Erozyjne formy przecinające wysokie i strome wzgórza Wysoczyzny Elbląskiej.
2. Obcy gatunek drzewa iglastego w Kadyńskim Lesie.
3. Dąb pomnikowy rosnący w Kadynach, jeden z najstarszych w Polsce.
4. Gryzoń z rodziny popielicowatych, mieszkaniec liściastych lasów, którego przysmakiem są orzechy.
5. Dziki bez o czerwonych owocach.
6. Sposób zasiedlania lasów kadyńskich przez jelenie sika.
7. Roślina zielna o liściach zebranych w rozetkę i białych kwiatkach na szczycie łodygi (przytulia).
8. Typ lasu z przewagą graba, dębu szypułkowanego i lipy drobnolistnej.
9. Jego łany kwitną, zanim buki wypuszczą liście.
10. Dwulistna, ale nie konwalia.
11. Każdy kos to Turdus (łac.) czyli ……
12. Ptak dziuplasty np. duży, czarny, zielony.
13. Wyglądem przypomina wielką konwalię.
14. Rośliny żyjące na korze drzewa.
15. Wspina się po korze drzew, pnącze.
16. Jego liście wyglądają jak delikatne liście koniczyny i mają kwaśny smak.
17. Najpospolitszy w Polsce ptak dźwięcznie śpiewający, bogato ubarwiony, wielkości wróbla, łuszczakowaty.

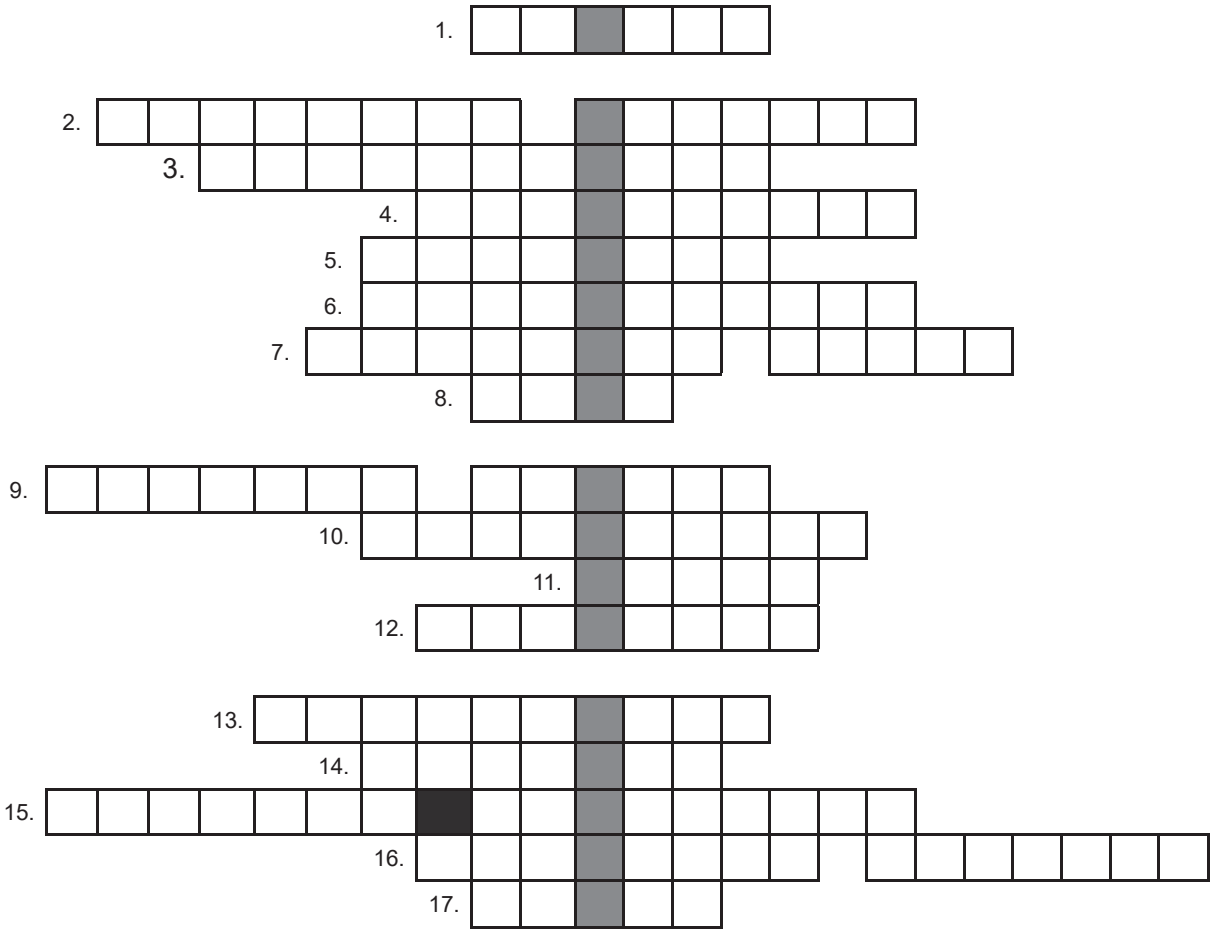

Rozwiązanie: POZIOMO 1-17: WĄWOZY, DAGLEZJA ZIELONA, BAŻYŃSKIEGO, ORZESZNICA, KORALOWY, INTRODUKCJA, MARZANKA WONNA, GRAD, ZAWILEC GAJOWY, KONWALIJKA, DROZD, DZIĘCIOŁ, KOKORYCZKA, EPIFITY, BLUSZCZ POSPOLITY, SZCZAWIK ZAJĘCZY, ZIĘBA
PIONOWO- hasło: W ZIELONĄ JADĘ CISZĘ

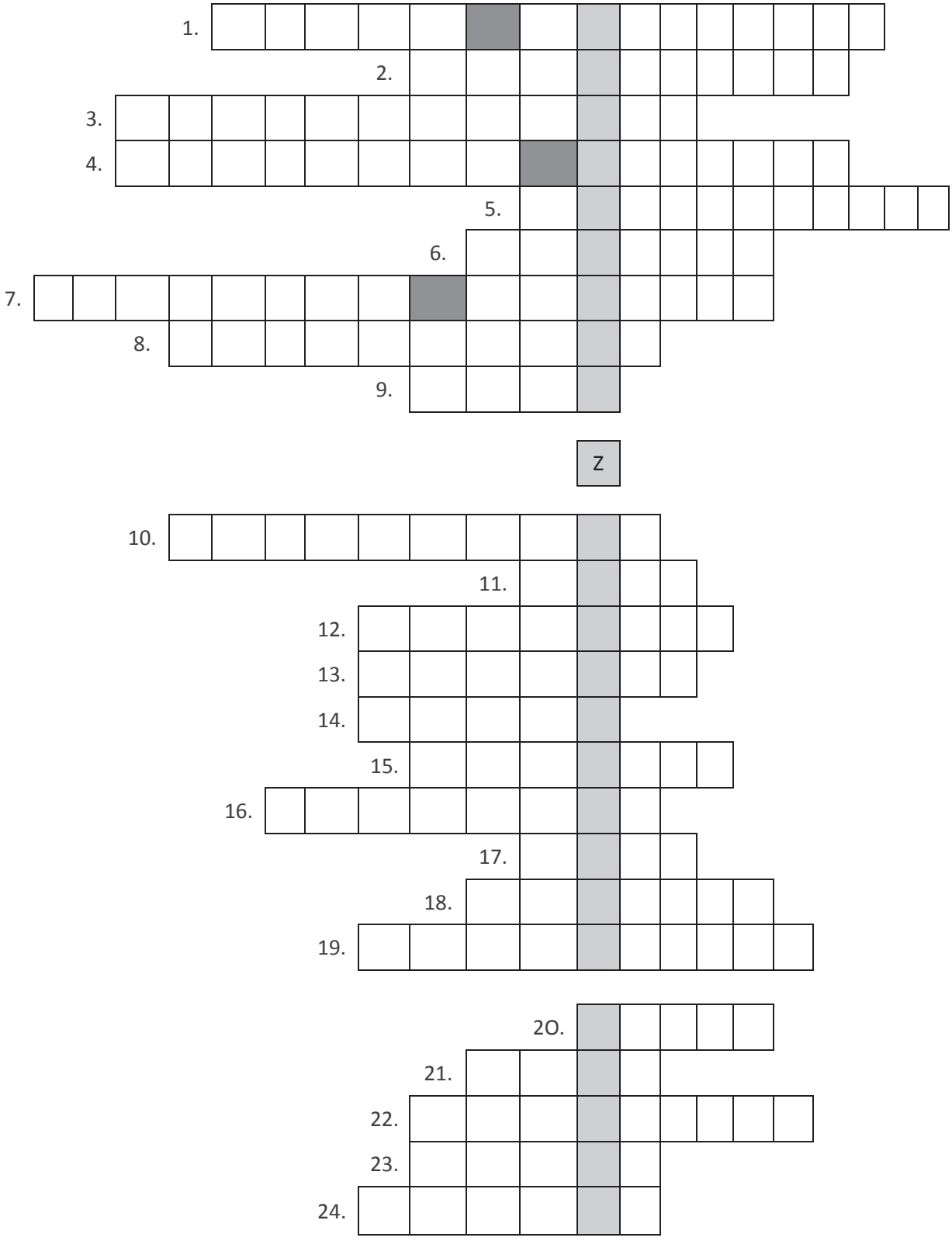

1. Dominujący gatunek lasów Mierzei Wiślanej
2. Gatunek reprezentowany przez dąb Bażyńskiego w Kadynach
3. Nadleśnictwo Elbląg obejmuje swoim zasięgiem mierzeję Wiślaną, Wzniesienie Elbląskie i Żuławy Wiślane. Krainy te różnią się od siebie przede wszystkim (jak?) …….
4. Mikołajka nadmorskiego spotkasz w miejscowości Piaski położonej w Parku Krajobrazowym ……. ……..

5. Łany tego czosnku spotkasz nad strumieniami i potokami w cienistych wąwozach Wysoczyzny Elbląskiej
6. Uszata, trójpręcikowa, biała, krucha, wiciowa – to epitety gatunkowe rodzaju, o łacińskiej nazwie Salix
7. Jeden z dwóch parków krajobrazowych na terenie Nadleśnictwa Elbląg
8. ……. wielkokwiatowa występuje bardzo licznie w runie typowym dla grądów. Ma kwiaty białe, promieniste, pięciopłatkowe (Łac. Stellaria media)
9. Typ lasu dominujący na obszarze Żuław
10. Pospolity bluszczyk (epitet gatunkowy)
11. Lasy dominujące na torfowiskach kompleksu Drużno
12. Duma Wysoczyzny Elbląskiej – górska roślina, kwitnący fioletowo tojad
13. Żółty lub gajowy, kwitnący wiosną w runie buczyny lub grądu
14. Marzanka, ale nie dziewczyna, choć pachnąca
15. Bardzo uboga warstwa boru sosnowego
16. Ćma, która nie jest motylem nocnym lecz rośliną
17. Można go rozpoznać po gwizdach i świstach podczas okresu godowego zwanego gwizdowiskiem
18. Żyzny las, w którym dominuje buk
19. Jeden z turystycznych rajów na Wysoczyźnie Elbląskiej zwany Szwajcarią, ale nie Kaszubską
20. Złotogłów o kwiatach brudnoróżowych, ciemno nakrapianych. Jedna z dorodnych, najpiękniejszych roślin na Wysoczyźnie Elbląskiej i Pojezierzu Iławskim
21. Jeden z dwóch gatunków dominujących w grądach
22. Czerwona borówka
23. Na jego dnie szemrze potok
24. Kruszyna, głóg, trzmielina, porzeczka

Rozwiązanie: HASŁA 1-24 POZIOMO: SOSNA POSPOLITA, SZYPUŁKOWY, KRAJOBRAZOWO, MIERZEJA WIŚLANA, NIEDŹWIEDZI, WIERZBA, MIERZEJA WIŚLANA, GWIAZDNICA, ŁĘGI, KURDYBANEK, OLSY, DZIÓBATY, ZAWILEC, WONNĄ, PODSZYT, MIODUNKA, SIKA, BUCZYNA, PRÓCHNICKA, LILIA, GRAB, BRUSZNICA, WĄWÓZ, KRZEWY
HASŁO - PIONOWO: OPOWIEŚCI Z ELBLĄSKICH LASÓW

Kraina wodą rzeźbiona

1. U stóp Wysoczyzny Elbląskiej.
2. Charakterystyczne dla rzeźby terenu Wysoczyzny Elbląskiej.
3. Układ cieków wodnych w centralnej części Wysoczyzny.
4. … Skandynawski - utworzył Wysoczyznę Elbląską.
5. Rzeka o największym śr. spadku koryta wód (33%), płynie przez wieś o takiej samej nazwie
6. Roślina o białych kwiatach i pływających liściach.
7. Płynie przez Bażantarnię.
8. Ściśle chroniony tojad.
9. Nad nimi często rosną rośliny górskie.
10. Klif, którego fragmenty znajdują się między Tolkmickiem a Fromborkiem.
11. Pochodzenie gleb Wysoczyzny.
12. Panuje w wąwozach i jarach Wysoczyzny.
13. Przepływa przez Tolkmicko.
14. Kanał – osobliwość województwa warmińsko-mazurskiego.
15. Rzadko spotykane na Wysoczyźnie zbiorowiska drzewiaste.
16. Podobne do traw.
17. Pospolita nazwa knieci błotnej.
18. Początek rzeki.
19. Najdłuższa rzeka mająca źródło na Wysoczyźnie Elbląskiej.
20. Mają swój rezerwat na Wysoczyźnie Elbląskiej.
21. Rola drzewostanu rosnącego wzdłuż cieków wodnych i źródeł.
22. Paproć wodna.
23. Płynie przez Elbląg, zwana też Dzikuską.

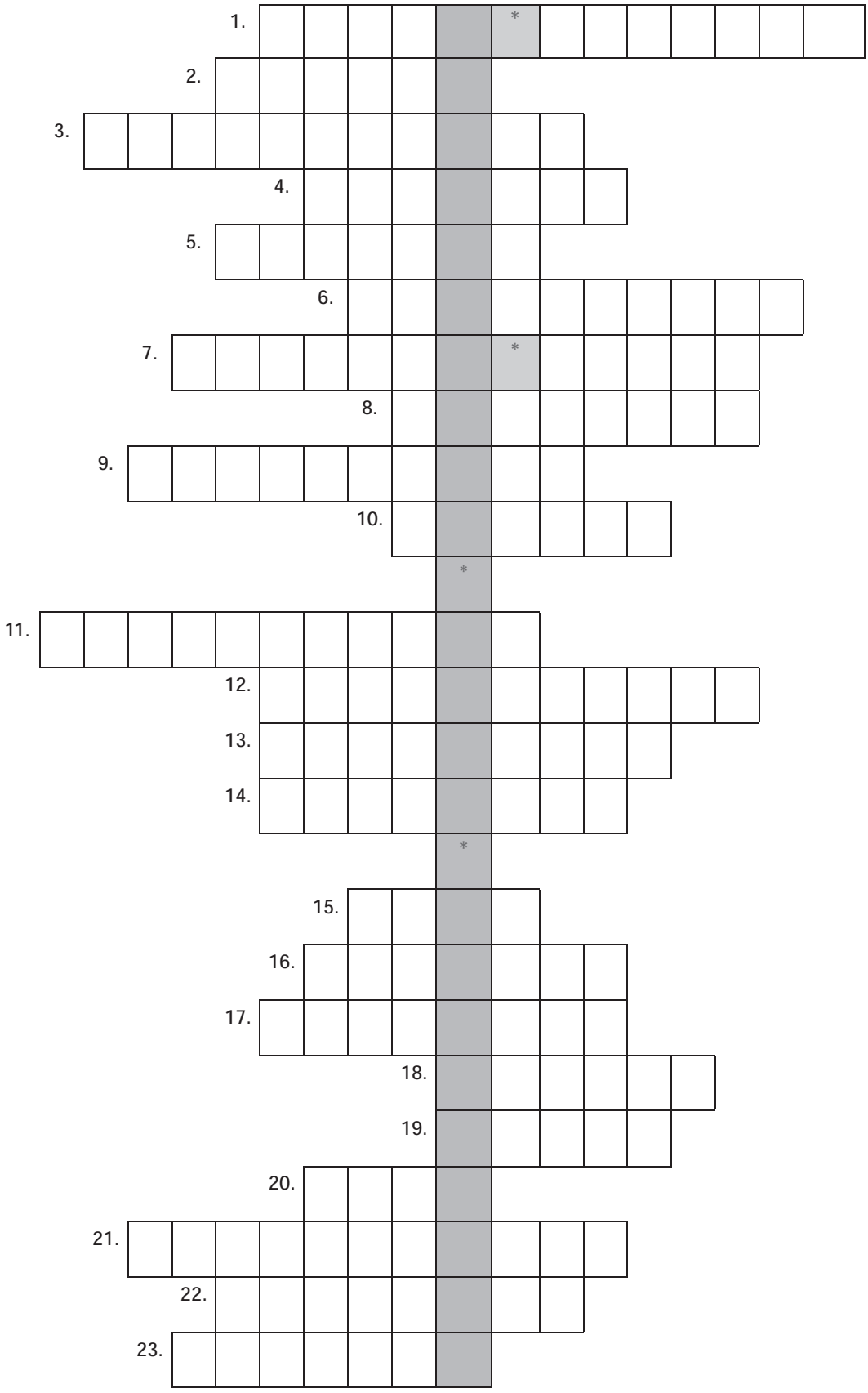

Rozwiązanie: POZIOMO 1-23: ZALEW WIŚLANY; WĄWOZY; PROMIENISTY; LĄDOLÓD, SUCHACZ, GRZYBIENIE, SREBRNY POTOK; DZIÓBATY; STRUMIENIE; MARTWY; POLODOWCOWE; MIKROKLIMAT; STRADANKA; ELBLĄSKI; BORY; TURZYCE; KACZEŃCE; ŹRÓDŁO; BAUDA; BUKI; WODOCHRONNA; SALWINIA; KUMIELA
Hasło - PIONOWO:

Jadwiga Hryniewicz
konsultant ds. języków romańskich,
informacji pedagogicznej i ewaluacji W-MODN w Elblągu

Jak nasze miasto i region postrzegają inni?

W październiku 2016 roku przebywał z wizytą w Elblągu wicemer Compiegne, pan Eric Verrier. Compiegne to od 14 lat miasto partnerskie Elbląga i z okazji podpisania umów o wzajemnej współpracy jednemu z rond w Elblągu nadano nazwę Compiegne, a rondu w Compiegne nazwę Elbląg. Compiegne to 75-tysięczna aglomeracja położona w departamencie Oise, nad rzeką o tej samej nazwie. Jest to miasto historyczne, o ogromnych walorach turystycznych, znajdujące się zaledwie 70 kilometrów od Paryża (45 minut jazdy pociągiem). Jednym z najważniejszych zabytków miasta jest zamek będący rezydencją królów i cesarzy, trzecia po Wersalu i Paryżu siedziba rządu.
Korzystając z obecności pana wicemera, Erica Verrier, przeprowadziłam z nim krótki wywiad, aby dowiedzieć się, jak postrzega Elbląg i nasz region.

Jadwiga Hryniewicz: Panie merze, ostatnio był Pan w Elblągu 6 lat temu. Czy zauważa Pan zmiany w naszym mieście?
Eric Verrier: Tak, i to bardzo duże. Zaryzykowałbym nawet stwierdzenie, że miasto zmieniło się nie do poznania. Elbląg wypiękniał, wasze stare- nowe miasto wprost zachwyca, odnowione elewacje wielu budynków mieszkalnych, piękne kompozycje florystyczne na skwerach i trawnikach powodują, że postrzegam je jako bardzo czyste i zadbane. Bardzo korzystnie zmieniła się baza hotelowa i rozwinęła sieć handlowa. Galeria handlowa Carrefour jest imponująca i mimo że to we Francji powstały pierwsze wielkie centra handlowe, to wasze są nowsze, lepiej zorganizowane i po prostu ładniejsze. Nasze centra wydają się zaniedbane i przestarzałe. Podoba mi się także elbląska komunikacja tramwajowa, taka wygodna i przyjazna dla środowiska.

J.H.: A jak Pan postrzega nasz region?
E.V.: Warmia i Mazury posiadają ogromny potencjał turystyczny i z pewnością są rajem dla myśliwych. Okolice Compiegne to także ogromne tereny leśne, ale wasz region to również przepiękne jeziora i niesamowite ukształtowanie terenu. Wysoczyzna Elbląska i Kadyny to są prawdziwe perełki. Wielkie wrażenie wywarły na mnie katedry w Elblągu, Fromborku, Olsztynie tak bogato wyposażone, ukwiecone, po prostu zadbane. Mówiąc o turystyce, nie mogę pominąć muzeum w Elblągu, które jest tak nowocześnie zaaranżowane i fantastycznie promuje miasto. Mam nadzieję, że choć część pomysłów uda mi się przenieść do Compiegne, które mimo że jest nazywane miastem muzeów (pięć) i teatrów (trzy), nie posiada tak pomysłowych rozwiązań.

J.H.: Wiem, że Compiegne jest w związkach partnerskich z wieloma miastami na całym świecie (Japonia, Niemcy, Wielka Brytania, Portugalia, Włochy, Dania, Brazylia....). Jaką wagę przywiązuje miasto do współpracy z Polską i w jakim kierunku ta współpraca powinna się rozwijać?
E.V.: Bardzo dużą, bo współpraca z Elblągiem trwa nieprzerwanie od 14 lat. W Compiegne prężnie działa Stowarzyszenie Oise-Elbląg skupiające 230 członków. Udało nam się przez te lata zrealizować wiele wymian, szczególnie w dziedzinie edukacji i sportu. Każda współpraca oparta jest na ludziach i w tym przypadku jest duże wsparcie ze strony władz miasta i stowarzyszenia. Compiegne ma szczęście, że sekretarzem generalnym stowarzyszenia jest pani Marie Claire Garreau, dzięki której udaje się tak wiele zdziałać. Wielu mieszkańców aglomeracji Compiegne zna wasze miasto i region. Każdy, kto chociaż raz był w Elblągu, chętnie tu wraca prywatnie i z rodzinami, bo macie szczęście mieszkać w bardzo interesującym historycznie i turystycznie miejscu. Marzy mi się, aby partnerstwo naszych miast było szansą dla młodzieży, dla której Europa powinna stać otworem, tak jak drzwi naszych domów.

J.H.: W trakcie wizyty w Elblągu spotkał się Pan ze studentami PWSZ. Czy polska młodzież różni się od swoich rówieśników we Francji?
E.V.: Młodzi w całej Europie są podobni, choć polscy studenci wydają mi się bardziej zdyscyplinowani i nieśmiali od swoich francuskich rówieśników. Spotkanie z nimi było dla mnie wielką przyjemnością.

J.H.: Jak podsumowałby Pan swoją wizytę w naszym mieście?
E.V.: To było kilka bardzo interesujących dni wypełnionych spotkaniami i zwiedzaniem. Z pełną odpowiedzialnością obalam mit, że koniec października to nie jest dobry czas na poznawcze podróże do Polski. Mimo chłodu jesienne krajobrazy oświetlone przebłyskami słońca stanowiły doskonałe tło dla gotyckiej architektury regionu. W muzeach miałem komfort zwiedzania bez tłumu turystów, a klimatyczne restauracje odkryły przede mną na nowo polskie smaki. Jeszcze nie wyjechałem, a już myślę, kiedy tu powrócę, bo w Polsce czuję się bardzo dobrze i bezpiecznie, i gdyby nie bariera językowa, mógłbym tu nawet zamieszkać.

J.H.: Bardzo dziękuję za rozmowę i pochwały na temat miasta i regionu.
E.V.: To nie pochwały, to fakty.

Róża Kańkowska
Izabela Stankiewicz
Andrzej Szmigielski

Współistnienie mniejszości narodowych i etnicznych w Elblągu.

Polska to kraj, który swoje bogate dziedzictwo kulturowe zawdzięcza przybyszom, w wielu wypadkach uczyliśmy się i uczymy od innych. Państwo polskie na przestrzeni wieków wniosło duży wkład w proces tworzenia wielokulturowości, ponieważ jest i było państwem wielokulturowym i wielowyznaniowym. Zachowanie wewnętrznego porządku wymagało wysokiego poziomu tolerancji tak religijnej, jak i kulturowej. Warunkiem harmonijnego współistnienia obywateli jest akceptacja mniejszości przez dominującą grupę narodowościową.

Tolerancja według wielokulturowości to wyraz szacunku dla innego człowieka, dla ludzi pochodzących z innej kultury, reprezentujących inne religię. Nie oznacza to, że trzeba się wyrzec swojej tradycji i stać się podobnym do większości. Wręcz przeciwnie, każdy powinien mieć szansę zachowania swojej tożsamości narodowej. W tych regionach Polski, które są ojczyznami mniejszości narodowych i etnicznych, nie ma problemów z wielokulturowością, ponieważ mają wspólną ojczyznę i to nie ulega wątpliwości. Województwo warmińsko-mazurskie jest wspólną ojczyzną Niemców Ormian, Polaków, Romów, Ukraińców i innych mniejszości narodowych i etnicznych.[1] Elbląg, miasto o kilkusetletniej historii, zawsze było miastem o otwartych bramach dla wszystkich, którzy chcieli założyć tutaj swój dom. W murach naszego miasta mieszkali Anglicy, Holendrzy, Niemcy, Ormianie, Czesi, Żydzi, Romowie.

Mniejszość romska

Do Elbląga i jego okolic grupy polskich Romów przybyły jeszcze przed wojną. Romowie zajmowali się handlem końmi, wróżbiarstwem, muzykowaniem i kowalstwem. W latach pięćdziesiątych w Elblągu mieszkało około 30 rodzin romskich. W 1964 roku grupa Romów już liczyła 50 rodzin. Na czele tej grupy stał wójt taborowy. Wśród elblążan wzbudzali zaciekawienie, ale też strach i obawę. Kolorowe stroje, zwyczaje oraz dwukulturowość, czyniły ich innymi. W chwili obecnej elbląscy Romowie to 60 osób czyli 15 rodzin. Mieszkają w domach i blokach. Pracują zawodowo, część pracuje zarobkowo za granicą, niektórzy mają emerytury i renty. Dwadzieścioro dzieci romskich uczy się w pięciu szkołach podstawowych, gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych.

Od 2004 r. w Elblągu wdrażany jest program rządowy na rzecz pomocy i integracji społeczności romskiej. Ze wspólnej inicjatywy Romów i nie-Romów w Elblągu powstała Świetlica Romska, w której m.in. organizowane są konkury plastyczne dla dzieci i młodzieży romskiej z całej Polski. Co roku odbywają się obchody Międzynarodowego Dnia Romów. Do ciekawych działań należą romskie warsztaty organizowane w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2, na których dzieci poznają kulturę Romów.

Mniejszość niemiecka

Na terenie Elbląga zamieszkuje również duża grupa ludności pochodzenia niemieckiego, która pozostała na terenie Elbląga lub przybyła tu po zakończeniu II wojny światowej. Osoby te należą do Stowarzyszenia Ludności Pochodzenia Niemieckiego. Stowarzyszenie liczyło pierwotnie 400 członków, w tej chwili liczba zmalała do 200 osób. Głównym celem statutowej działalności stowarzyszenia jest pielęgnowanie i krzewienie niemieckiej kultury, historii, zwyczajów i obyczajów jak również nauka języka niemieckiego. Przez ponad 26 lat istnienia stowarzyszenie realizowało bardzo liczne projekty i imprezy, np. na temat życia i działalności na naszym terenie mennonitów, którzy przyczynili się do osuszania i rozkwitu Żuław Wiślanych, projekty o historii Elbląga, począwszy od założenia miasta do roku 1945. W ramach projektu pokazano piękne zabytki i miejsca, które na skutek II wojny światowej zostały bezpowrotnie zniszczone. Realizowano również projekty o wybitnych postaciach, które przyczyniły się do rozkwitu przemysłowego i kulturalnego naszego miasta i okolic.

Stowarzyszenie nawiązywało kontakty ze szkołami i wspólnie z nimi realizuje różne konkursy, imprezy, wieczory poetycko-muzyczne. Corocznie organizowany jest kurs języka niemieckiego dla członków stowarzyszenia oraz dla chętnych mieszkańców naszego miasta.

Mniejszość ukraińska

W Elblągu prężnie działa Związek Ukraińców w Polsce zrzeszający mniejszość ukraińską. Latem 1947 roku na tzw. Ziemie Odzyskane przesiedlono w ramach akcji „Wisła" ok. 150 tysięcy Ukraińców. Kilkadziesiąt tysięcy trafiło na tereny dzisiejszego województwa warmińsko-mazurskiego, a około 100 osób do Tolkmicka. Obecnie społeczność ukraińska zrzeszona w Związku Ukraińców w Polsce w Elblągu liczy ok. 100 członków i kilkuset sympatyków. Głównym zadaniem, jakie stawia przed sobą, jest zachowanie tożsamości, przekazanie kultury i zwyczajów przodków następnym pokoleniom oraz praca na rzecz pojednania, współpracy oraz wzajemnego poznania narodów polskiego i ukraińskiego.

Elbląskie Koło Związku Ukraińców w Polsce jest bardzo aktywne. Organizowane są koncerty kameralne, spotkania z ciekawymi ludźmi (min. z p. Weroniką Marczuk-Pazurą), spotkania wigilijne, itp. Prawdziwą dumą elblążan jest 50-ty festiwal dziecięcej twórczości odbywający na deskach teatru elbląskiego. W mieście działa kabaret „Horpynka", który występował na wielu imprezach nie tylko w Polsce, ale także na Ukrainie. Znane są turnieje piłkarskie dziecięcych drużyn ukraińskich. Ponadto organizowane są zabawy karnawałowe, wycieczki na ziemie przodków, ogniska, imprezy integracyjne. Do historii przeszło „Święto ukraińskiej kuchni". Kilkakrotnie na prośbę szkół z naszego miasta prezentowano uczniom kulturę i zwyczaje ukraińskie.

Konieczność uznania wielokulturowości to rzecz oczywista, nie możemy zamykać się w ramach własnej tożsamości kulturowej. Należy pokazywać, że osoby o innych poglądach, tradycjach i kulturze mogą żyć obok siebie. Pomimo różnic współpracują i współdziałają ze sobą. Starajmy się uczyć wielokulturowości, czyli bycia tolerancyjnym, otwartym na odmienności, kształtujmy postawy pełne szacunku i zrozumienia dla innych. Przykładem takich postaw niech będzie wzajemna współpraca mniejszości narodowych i etnicznych, które wpisały się na stale w obraz naszego kraju, naszej historii i tradycji.

1 Olha Vasyuta , Wielokulturowość współczesnego społeczeństwa, Forum Politologiczne Tom 2, INP UWM Olsztyn 2005

Bożena Rokicka
konsultant ds. pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej,
awansu zawodowego nauczycieli W-MODN w Elblągu

Romowie w Elblągu – przyszłość bez uprzedzeń

Na temat mniejszości narodowej Romów rozmawiam z Krystyną Miezio, dyrektor Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 2 w Elblągu. Interesuje mnie, jak Romowie asymilują się z naszym środowiskiem edukacyjnym, jak stwarzamy im szansę na integrację oraz jakie napoty-

kają trudności i zagrożenia. Na stronie Specjalnego Ośrodka Szkolno–Wychowawczego nr 2 w Elblągu czytamy interesującą historię Romów: „... świetlica romska była organizatorem obchodów Międzynarodowego Dnia Romów. Przypadające w kwietniu święto upamiętnia pierwsze spotkanie przedstawicieli społeczności romskiej z 25 państw, które odbyło się pod Londynem w 1971 r. Dzisiejszy wielokulturowy świat to wyzwanie czasów, w jakich żyjemy. Pamiętając o tym, że różnorodność wzbogaca, z prawdziwym entuzjazmem włączyliśmy się w obchody tego święta. Realizowany przez naszą placówkę projekt, pt. „Romowie Świata" miał za zadanie rozbudzić zainteresowanie historią, kulturą i tradycjami Romów..." (Cyt. za: soswhttp://www.osw2elblag.szkolnastrona.pl/index.php?c=page&id=894)

Bożena Rokicka: Jak wygląda organizacja współpracy na rzecz romskich uczniów w elbląskich placówkach edukacyjno–wychowawczych?

Krystyna Miezio: Aby taka współpraca przyniosła jak najwięcej dobrych efektów, należy łączyć siły kilku instytucji, takich jak: Warmińsko-Mazurski Wojewoda, Pełnomocnik Wojewody ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Urząd Miejski w Elblągu, Departament Edukacji, SOSW nr 2, asystent edukacji romskiej. W elbląskich placówkach w roku 2015 stan liczbowy przedstawiał się następująco: w szkołach podstawowych, przedszkolach mieliśmy 6 uczniów romskich, w gimnazjach 3-8 uczniów, a w szkołach ponadgimnazjalnych 1 ucznia. W instytucji, którą kieruję, czyli SOSW nr 2 w Elblągu funkcjonuje tzw. asystent romski.

B.R.: Jakie są główne cele i zadania realizowanego projektu „Działalność na rzecz elbląskiej społeczności romskiej" ?

K.M.: Głównym zadaniem tego projektu jest wdrażanie strategii na rzecz integracji naszych środowisk. Zależy nam na podtrzymaniu tożsamości mniejszości romskiej w zakresie historii, specyfiki kultury, języka. To także praca na rzecz podwyższania kompetencji edukacyjnych dzieci i młodzieży, współpraca z rodzicami, działalność informacyjna i szkoleniowa dla społeczności lokalnej. Zależało nam, aby projekt trafił do nauczycieli, rówieśników młodych Romów, przedstawicieli instytucji czy sąsiadów przedstawicieli społeczności romskiej.

B.R.: Wspomniała Pani o asystencie edukacji romskiej. Na czym dokładnie polega jego praca?

K.M.: Do zadań asystenta należy współpraca z placówkami edukacyjno-wychowawczymi, praca w integracyjnej świetlicy, współpraca z rodzinami romskimi, działalność dotycząca pomocy socjalnej, praca na rzecz środowiska lokalnego, społeczności romskiej i innych mniejszości zamieszkujących Elbląg. Asystentka romska, pani Iza Stankiewicz, propaguje przykłady dobrej praktyki, zasiada również w Centralnej Radzie Romów.

B.R.: Realizują Państwo w ośrodku projekt edukacyjno-wychowawczy, jakim jest prowadzenie świetlicy integracyjnej. Jakie są statutowe zadania i cele świetlicy?

K.M.: Świetlica skupia się głównie na zajęciach, które mają za zadanie podtrzymanie tożsamości kulturowej, rozwój wiedzy o tradycji i kulturze Romów, propagowanie języka romskiego oraz troskę o jego poprawną formę. Nauczyciele w ramach funkcjonowania świetlicy realizują planowane zajęcia programowe. Myślę, że najlepszym świadectwem mówiącym o sukcesie świetlicy jest to, że dzieci i młodzież bardzo chętnie przychodzą na realizowane tam zajęcia. Zajęciami objęte były również dzieci z naszej placówki, co znacząco wpłynęło na integrację rówieśników.

B.R.: Jaki jest to rodzaj zajęć?

K.M.: Zajęcia nauki własnej, bardzo często dydaktyczno-wyrównawcze (wynikające z indywidualnej diagnozy potrzeb dziecka), rozwijające zainteresowania dzieci, rekreacyjno-sportowe, kulinarne, informatyczne itp. Organizujemy dużo przedsięwzięć edukacyjno-wychowawczych np. „Podróż po krainie praw dziecka", „Śladami historii - wyjazd edukacyjny do Muzeum Powstania Warszawskiego", „Realizacja baśni romskiej - Rom Cioro i jego łaciata szkapa".

B.R.: Jakie efekty, Pani zdaniem, przyniosły zrealizowane projekty?

K.M.: Przede wszystkim wysoki wskaźnik realizacji obowiązku szkolnego (95%), dobre wyniki edukacyjne, wysoka frekwencja (87%), progres w zakresie wyników edukacyjnych dzieci i młodzieży. Po drugie, zauważyliśmy wzrost kompe-

tencji rówieśników, nauczycieli oraz środowiska lokalnego w zakresie norm, kultury, obyczajów, języka społeczności romskiej. Warto też dodać, że projekt cieszył się powodzeniem wśród elblążan. Dzięki aktywnemu uczestnictwu mieszkańców w rozmaitych formach działalności na rzecz społeczności romskiej uwidocznił się integracyjny charakter realizowanych przedsięwzięć.

B.R.: Jakie mają Państwo plany na przyszłość w tym zakresie?

K.M.: Chcielibyśmy skupić się na systemowym poszerzaniu wiedzy osób pracujących na rzecz społeczności romskiej z zakresu edukacji wielokulturowej. Poza tym planujemy podniesienie skuteczności działań zmierzających do wzrostu edukacyjnej oraz zawodowej aktywności Romów. Miejmy nadzieję, że współpraca ze społecznością romską będzie nadal tak efektywna jak do tej pory.

Roksana Tchórz

Ukraiński fenomen warmińsko-mazurskich miast

Wielokulturowość Warmii i Mazur odgrywa ważną rolę w kształtowaniu pozytywnych postaw młodzieży. Zaś poznanie i wzmocnienie współpracy z przedstawicielami mniejszości narodowych wpływa na rozwój społeczeństwa tolerancyjnego, wolnego od uprzedzeń i antagonizmów, bo przecież „ile ludu, tyle piękna, tyle cudu". Zróżnicowany krajobraz kulturalny wzbogaca nas wszystkich. Zapoznajmy się zatem z działalnością bardzo licznej w naszym regionie społeczności ukraińskiej.

Górowo Iławeckie - ekologiczne miasto wielu kultur

Górowo Iławeckie, niegdyś Landsberg, to niewielkie miasteczko położone w powiecie bartoszyckim na obszarze geograficznych Wzniesień Górowskich, nieopodal granicy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Górowo Iławeckie nazywano „ekologicznym miastem wielu kultur", ponieważ jest położone na obszarze Zielonych Płuc Polski oraz zamieszkałe jest przez społeczeństwo zróżnicowane narodowościowo, etnicznie i religijnie.

Tereny górowszczyzny, prócz polskiej ludności, zamieszkuje między innymi społeczność: niemiecka, białoruska oraz ukraińska. Ukraińcy, deportowani w ramach Akcji „Wisła", stanowią tutaj bardzo duży odsetek ludności.

Pierwsze transporty kolejowe z wysiedloną ludnością ukraińską przybyły w okolice Górowa Iławeckiego pod koniec kwietnia 1947 roku. Przymusowo przesiedleni ludzie cierpieli z powodu braku możliwości kultywowania tradycji narodowych oraz opieki duszpasterskiej w rodzimym – greckokatolickim lub prawosławnym obrządku.

Pierwsze greckokatolickie parafie na nowo zasiedlonych ziemiach zaczęły powstawać dopiero po „odwilży" 1956 roku, która dała większą swobodę mniejszościom narodowym. Było to odrodzenie życia zarówno religijnego, kulturalnego oraz społecznego wśród mniejszości ukraińskiej.

W latach 70-tych były próby pozyskania kościoła ewangelickiego, który opuszczony przez przesiedlonych Niemców, zaczął popadać w ruinę. Niestety, owe starania wówczas zakończyły się niepowodzeniem. Prośba grekokatolików o przyznanie im opuszczonego kościoła została zaakceptowana dopiero na początku lat 80-tych. Wierni przystąpili do ciężkich prac remontowych splądrowanej świątyni. Należało dokonać adaptacji poewangelickiego kościoła do rytu wschodniego. Ówczesny proboszcz – ks. Julian Gbur zaprosił do współpracy wybitnego artystę z Krakowa - Jerzego Nowosielskiego. Przez wielu historyków sztuki jest on uznawany za najwybitniejszego, współczesnego malarza w Polsce. Do dziś w Górowie możemy podziwiać dzieła tego fenomenalnego twórcy. Zainspirowany kanonem, tworzy nową, awangardową formę, ukazując w ten sposób aktualizację sztuki bizantyjskiej. Niewątpliwie jest to ważne wzbogacenie dziedzictwa kulturalnego całego regionu.

Od 20 lat opiekę duszpasterską sprawuje ks. mitrat Jan Łajkosz. Parafia liczy sobie około 300 rodzin, które biorą aktywny udział w życiu religijnym i społecznym. Nauczanie religii prowadzone

jest w szkole podstawowej, gimnazjum oraz w liceum przez księdza, siostry zakonne oraz katechetów świeckich.

Ważne dla tradycji bizantyjsko-ukraińskiej święta obchodzone są bardzo uroczyście. Przybywa wówczas wielu wiernych z Górowa i okolic, a także przedstawiciele obrządku rzymskokatolickiego. Już wkrótce wierni świętować będą 60-lecie istnienia parafii.

W Górowie działa również miejscowy oddział Związku Ukraińców w Polsce, który zajmuje się działalnością społeczno-kulturalną. Organizowane są konkursy poezji ukraińskiej dla dzieci, koncerty poświęcone ukraińskim wieszczom, a także inne inicjatywy kulturalno-oświatowe mające na celu podtrzymywanie ukraińskiej tożsamości narodowej.

Od lat 90-tych w Górowie Iławeckim wydawany jest miesięcznik religijno-społeczny „Błahowist", na łamach którego przedstawiane są najważniejsze wydarzenia z życia Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego w Polsce.

To jeszcze nie koniec ukraińskiego fenomenu małego miasteczka położonego na siedmiu wzgórzach. Niezwykle istotną rolę w zachowaniu świadomości narodowej spełniają punkty nauczania języka ukraińskiego oraz szkoły z ukraińskim językiem nauczania, których w woj. warmińsko-mazurskim mamy dwie.

Ukraińskie szkolnictwo na Warmii i Mazurach

Polskie władze komunistyczne zamierzały szybko rozprawić się z tzw. „problemem ukraińskim" i zasymilować Ukraińców przesiedlonych w ramach Akcji „Wisła", a brak szkolnictwa ukraińskiego temu sprzyjał. W latach 50. jednak władze wyszły naprzeciw oczekiwaniom Ukraińców. We wrześniu 1952 r. w województwie olsztyńskim dzieci ukraińskie uzyskały szansę na uczenie się języka rodzimego jako dodatkowego przedmiotu. Niestety, naukę rozpoczęło niewielu uczniów. W roku szkolnym 1953/54 w tym samym województwie zorganizowano tylko 9 punktów nauczania, chociaż można było otworzyć co najmniej 143 punkty. Powody miały charakter psychologiczny — rodzice obawiali się represji. Prześladowania powojenne spowodowały, że wiele ukraińskich rodzin uległo ogólnemu zastraszeniu. Niektórzy Ukraińcy bali się nawet rozmawiać po ukraińsku.

Zmiana tych nastrojów nastąpiła po roku 1953 (śmierć Stalina), który przyniósł odwilż, a wraz z nią nastąpiło odrodzenie ukraińskiego życia społeczno-kulturalnego. Działacze ukraińscy zaczęli dokładać wszelkich starań, aby jak dawniej kultywować rodzime zwyczaje, tradycje i język. Na terenie Warmii i Mazur zaczęły powstawać nowe punkty nauczania języka ukraińskiego oraz szkoły ukraińskie. Kolejnym etapem, charakteryzującym się dynamicznym rozwojem szkolnictwa ukraińskiego, był okres po 1989 r. — po zmianie ustroju w Polsce oraz po uzyskaniu niepodległości przez Ukrainę w 1991 r.

Ukraińskie szkolnictwo w Bartoszycach

Kolejną kolebką ukraińskości, obok Górowa Iławeckiego, są sąsiednie Bartoszyce. Tutaj również działają instytucje i organizacje zajmujące się kultywowaniem ukraińskich tradycji. Istnieje greckokatolicka parafia, Związek Ukraińców, Stowarzyszenie „Kałyna", a od kilku lat Komitet Obywatelski - „Razem z Ukrainą", który pomaga ofiarom wojny na Ukrainie. Miasto może pochwalić się długą i szczególną tradycją nauczania języka ukraińskiego.

1 września 1956 r. był dniem wyjątkowym dla mniejszości ukraińskiej. Została wówczas utworzona klasa ukraińska w Liceum Pedagogicznym Nr 2 w Bartoszycach. Naukę rozpoczęło wówczas 50 uczniów z całej Polski. Na początku istnienia klas ukraińskich większość przedmiotów prowadzono po ukraińsku, później, prócz zajęć z tego języka, tylko matematyki nauczano w języku ukraińskim.

W 1968 r. zlikwidowano licea pedagogiczne w Polsce. Reformą objęto również liceum w Bartoszycach i klasy ukraińskie przestały istnieć. Ostatni absolwenci opuścili mury tej szkoły w 1970 r., a ukraińskie centrum życia szkolnego przeniosło się z Bartoszyc do Górowa Iławeckiego. Powstałe tam klasy ukraińskie były kontynuacją bartoszyckiej tradycji. Jednakże ukraińskie szkolnictwo w Bartoszycach miało swoją kontynuację. Dzięki zaangażowaniu młodej inteligencji ukraińskiej 3 sierpnia 1990 r., zarządzeniem Kuratora Oświaty i Wychowania w Olsztynie, została powołana Szkoła Podstawowa w Bartoszycach z Ukraińskim Językiem Nauczania. Kierownictwo objął jeden z jej inicjatorów — Jarosław Maruszeczko. Do roku 1993 nauczanie prowadzono w koszarowym budynku rozwiązanej jednostki wojskowej.

Już na samym początku swego istnienia szkoła stanęła w obliczu wielu problemów. Odczuwalny był brak odpowiednich materiałów dydaktycznych, zwłaszcza podręczników do nauczania języka ukraińskiego. Zajęcia dydaktyczne prowadzono w bardzo złych warunkach bez odpowiedniego

oświetlenia, ogrzewania oraz podstawowego wyposażenia sal. Dopiero w 1993 r. uzyskano nowy budynek szkolny. Funkcję dyrektora w latach 1993–2007 sprawowała Danuta Kunicka. W 1999 r., w związku z reformą szkolnictwa, placówka została przekształcona w Zespół Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania, w którego skład wchodzi szkoła podstawowa oraz gimnazjum. Obecnie (od 1 grudnia 2006 r.) stanowisko dyrektora piastuje Lubomira Tchórz.

Każdy, kto pragnie poznać i zgłębić rodzime tradycje, ma możliwość dołączenia do chóru „Pieśń lasu" lub innych zespołów artystycznych, takich jak: „Wodohraj" lub „Dar lubowi". W celu uświadomienia dzieciom ogromnego znaczenia rodzimych tradycji przekazywanych z pokolenia na pokolenie każdego roku organizowane są tradycyjne ukraińskie jasełka — „Wertep" oraz wigilijna „Kutia". Szkoła kultywuje pamięć o ważnych dla Ukraińców postaciach i wydarzeniach. Dlatego co roku obchodzone jest święto Tarasa Szewczenki oraz święto Łesi Ukrainki.

Bardzo ciekawą inicjatywą religijnego zespołu artystycznego „Dar lubowi" („Dar miłości") była organizacja koncertów w Domach Opieki Społecznej w okresie świątecznym. Dzieci odwiedzały tych najbardziej potrzebujących z pieśniami niosącymi chrześcijańskie przesłanie dobra, nadziei i miłości.

Spośród wielu przedsięwzięć organizowanych przez szkołę we współpracy ze Stowarzyszeniem „Kałyna", warto wymienić Przegląd Małych Teatralnych Form – „Ja i mały teatr", na którym każdego roku młodzi adepci aktorstwa z całego województwa prezentują swoje zdolności. Swoistym spotkaniem z ukraińską kulturą jest również konkurs ukraińskiej poezji w polskim tłumaczeniu pn. „Poznaj nasz Kraj". W związku z wielokulturowością naszego regionu konkurs ma na celu zapoznanie polskich odbiorców z obrazem poezji ukraińskiej. Zaś przykładem ukraińsko-niemiecko-polskiej integracji jest koncert pn. „Spotkanie z kolędą", na którym dzieci trzech narodowości prezentują swoją twórczość.

Taką samą misję - podtrzymywania ukraińskiej świadomości narodowej, niesie również ukraińska szkoła w Górowie Iławeckim.

Zespół Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim

Liceum z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim powstało w 1990 r., ale starania dotyczące utworzenia placówki, gdzie ukraińska młodzież mogłaby doskonalić swój ojczysty język, zaczęły się o wiele wcześniej. Ogromną rolę w organizacji ukraińskiego szkolnictwa odegrało Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne (UTSK).

Ukraińscy aktywiści musieli zmierzyć się z wieloma problemami, ale w końcu w 1956 r. uzyskano oficjalną zgodę na naukę języka ukraińskiego. 1 września 1968 r. w Górowie Iławeckim przy jednooddziałowym Liceum Ogólnokształcącym została utworzona pierwsza klasa z ukraińskim językiem nauczania, gdzie nauki języka podjął się Teofil Szczerba.

W 1989 r. Miron Sycz wraz z przyjaciółmi założył Ukraiński Komitet Obywatelski, którego celem była organizacja ukraińskiego szkolnictwa w Górowie Iławeckim. W marcu 1990 r. powstała Rada Rodziców klas ukraińskich, która upoważniła Mirona Sycza do podjęcia starań o utworzenie dwóch szkół w jednym budynku. 1 września 1990 r. utworzono Liceum z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim. Dyrektorem został dawny absolwent klas ukraińskich, matematyk Miron Sycz (we wrześniu 2007 r. Miron Sycz odszedł na emeryturę, a w październiku został posłem do Sejmu RP. Obecnie jest Wicemarszałkiem Województwa Warmińsko-Mazurskiego).

W latach 90. zauważalny był duży wzrost liczby młodych Ukraińców pragnących uczyć się rodzimego języka, jednak warunki nie były sprzyjające. Brakowało pomieszczeń dydaktycznych. Lekcje prowadzono w namiocie i barakowozie, a pierwsza matura odbyła się w pobliskiej restauracji „Natangia".

Dyrekcja liceum rozpoczęła starania o uzyskanie pozwolenia na wybudowanie nowego budynku (początkowo szkoła mieściła się w ciasnych pomieszczeniach zniszczonych budynków po spółdzielni kółek rolniczych). Był to ważny etap dla rozwoju szkoły. W 1993 r. uzyskano zgodę na rozpoczęcie budowy nowego budynku dydaktycznego. Władze szkoły dołożyły wszelkich starań, aby pozyskać fundusze na jej dalszą rozbudowę. W roku szkolnym 1999/2000 w wyniku reformy oświaty utworzono przy liceum gimnazjum ukraińskie. Rezultatem jest właśnie dzisiejszy Zespół Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania.

Przy szkole działa wiele zespołów artystycznych, kółek zainteresowań, które dają uczniom możliwość rozwoju intelektualnego i artystycznego. Należy tutaj wymienić Zespół Pieśni i Tań-

ca „Dumka", różne kółka zainteresowań, zajęcia sportowe. W ciągu całej historii szkoły istniało wiele zespołów wokalnych i wokalno-instrumentalnych. Chociaż wiele z tych zespołów miało charakter szkolny, to bez wątpienia członkowie tych zespołów po zakończeniu ukraińskiej szkoły stali się inicjatorami znanych obecnie w Polsce i za granicą ukraińskich grup wokalno-instrumentalnych, takich jak „Horpyna", „Biłyj bereh", „Karpatian" (dawny „Berkut"), „Kraina" czy „Herson", w którym swoją karierę muzyczną zaczynał, chyba dziś najbardziej znany w Polsce absolwent ukraińskiej szkoły w Górowie – Mirek „Mynio" Ortyński z zespołu „Enej".

Wyzwanie na przyszłość

Ukraińskie szkoły, organizacje, parafie dobrze spełniają zadania związane z rozwojem i podtrzymaniem tożsamości narodowej i religijnej. Niestety, na drodze rozwoju wszystkich szkół i organizacji ukraińskich w Polsce piętrzą się trudności; niekiedy są to działania antyukraińskie (niszczenie ukraińskich cmentarzy, palenie ukraińskich emblematów narodowych) innym razem — procesy asymilacyjne. Zmniejsza się liczba szkół z dodatkową nauką języka ukraińskiego, a wraz z niżem demograficznym w Polsce spada liczba dzieci z rodzin ukraińskich uczęszczających na lekcje języka ojczystego.

Jednakże ukraińskie placówki, organizacje w Bartoszycach i Górowie Iławeckim pracują, kształcą, wychowują i krzewią świadomość narodową wśród młodych Ukraińców, sprzyjają integracji polsko-ukraińskiej, zachęcają do współpracy. Młodzi Ukraińcy mają możliwość pogłębiania wiadomości na temat własnej historii, geografii Ukrainy, uczą się literackiego języka ukraińskiego, poznają folklor Ukrainy, uczęszczają na zajęcia z katechezy, zgodnie ze swoim wyznaniem religijnym. Prócz zdobywania wiedzy z różnych przedmiotów podczas lekcji, rozbudzają swoje zainteresowania na zajęciach pozalekcyjnych, natomiast swoje zdolności artystyczne, uczestnicząc w licznych zespołach artystycznych, chórach, kołach plastycznych. Ich twórczość artystyczna staje się wizytówką Warmii i Mazur na koncertach i festiwalach w Polsce i poza jej granicami.

Jan Kruza
konsultant ds. języka niemieckiego i dydaktyki języków obcych
w W-MODN w Elblągu

Realioznawstwo krajów niemieckiego obszaru językowego jako element nauczania języka niemieckiego

Powszechnie wiadomo, iż do prawidłowego funkcjonowania zagranicą niezbędna jest – oczywiście oprócz znajomości języka – umiejętność poruszania się w realiach danego kraju. Z tego względu nauczanie języka danego kraju powinno być ściśle związane z przekazywaniem wiedzy o jego geografii, historii, kulturze, literaturze, systemie politycznym, obyczajach, itd. Panuje wręcz pogląd, iż nauka języka jest jednocześnie nauczaniem **realioznawstwa** (czyli rozumianego szerzej **krajoznawstwa** czy **kulturoznawstwa**) i odwrotnie. W przypadku nauczania języka niemieckiego należałoby uwzględnić realioznawstwo całego obszaru niemieckojęzycznego, który obejmuje:

- państwa, w których niemiecki jest **jedynym** językiem urzędowym, czyli Niemcy, Austrię i Liechtenstein,
- państwa, w których niemiecki jest **jednym z kilku języków** urzędowych, czyli Szwajcarię (oprócz francuskiego, włoskiego i retoromańskiego) i Luksemburg (oprócz francuskiego i tzw. 'Letzeburgisch'),
- obszary z niemieckim jako **regionalnym** językiem urzędowym, czyli Tyrol Południowy w północnych Włoszech (obok włoskiego) i wschodnią Belgię (obok francuskiego).

W okresie powojennym treści realioznawcze (krajoznawcze) zawarte w podręcznikach i innych materiałach do nauki języka niemieckiego jako języka obcego dotyczyły – w zależności od orientacji poli-

tycznej – prawie wyłącznie jednego z ówczesnych państw niemieckich: albo RFN albo NRD. Austrię i Szwajcarię uwzględniano bardzo rzadko; jeżeli już – to przeważnie ze stereotypowymi przekłamaniami albo w kontekście turystyki. W najbardziej powszechnym wtedy polskim podręczniku „Lernt mit uns" poświęcono po jednym tekście na przedstawienie każdego z wyżej wymienionych państw, pozostałe teksty realioznawcze opowiadały np. o miastach czy regionach leżących wyłącznie na terenie NRD, co w tamtej rzeczywistości było zresztą całkowicie zrozumiałe.

Zasadniczy przełom w dydaktyce realioznawstwa nastąpił w październiku 1988, gdy przedstawiciele Stowarzyszeń Nauczycieli Języka Niemieckiego z w/w państw uchwalili - po fachowej dyskusji – tzw. „Tezy ABCD", przy czym litery w tytule oznaczają poszczególne państwa: A – Austrię, B – RFN (BRD), C – Szwajcarię, D – NRD (DDR). Dokument zawierał wskazówki i wytyczne dla nauczycieli, osób zajmujących się ich doskonaleniem oraz autorek i autorów podręczników. Zaakcentowanie w jego preambule stanowiska o równym traktowaniu wszystkich krajów niemieckiego obszaru językowego w kwestii realioznawstwa stało się w latach 90-tych ubiegłego wieku podstawą wypracowania koncepcji zwanej „**DACH-Prinzip**" lub „**DACHL-Prinzip**" („Zasada DACH/DACHL), gdzie D oznacza Niemcy, A – Austrię, CH – Szwajcarię, L – Liechtenstein. Koncepcja ta definiuje realioznawstwo jako „**kombinację wiedzy i umiejętności** niezbędnych w kontakcie z kulturą krajów, których języka uczymy się, przy czym zarówno w zakresie języka, jak też kultury obowiązuje **podejście porównawczo-różnicująco-kontrastywne** w relacjach wewnętrznych i zewnętrznych danego kraju".

W związku ze zmieniającą się rzeczywistością, w szczególności rozwojem Internetu i mediów elektronicznych, zmieniającymi się potrzebami ludzkimi w zakresie poznawania nowych kultur i języków, a także coraz ściślejszym powiązaniem między nauczaniem języka i realioznawstwa, w maju 2013 koncepcja ta została zrewidowana i uzupełniona. Aktualnie obowiązująca nowelizacja stwierdza, iż „fundamentalnym założeniem „DACH/DACHL-Prinzip" jest **uznanie różnorodności niemieckiego obszaru językowego i odwoływanie się nie tylko do Niemiec, ale też innych krajów niemieckojęzycznych** w ramach nauczania języka niemieckiego, przekazywania wiedzy realioznawczej, opracowywania materiałów dydaktycznych oraz kształcenia i doskonalenia nauczycieli. W praktyce oznacza to – w procesie wspólnych zabiegów o wspieranie nauczania języka niemieckiego na całym świecie – uwzględnienie w takim samym stopniu różnorakich językowych i realioznawczych aspektów całego obszaru niemieckojęzycznego w ramach prac naukowych, działalności organizacji promujących język i kulturę, opracowywania koncepcji i projektów, lecz przede wszystkim w zakresie nauczania języka. Idea ta ma być realizowana na drodze wspólnego ustalenia zasad i sposobów działania przez wyżej wymienione organizacje oraz inne instytucje działające w dziedzinie nauczania języka niemieckiego jako języka obcego pod egidą Międzynarodowego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego (IDV)."

W Polsce działania w celu rozpowszechnienia i wprowadzenia w nauczaniu koncepcji „DACH" rozpoczęły się w latach 1994-95. Sprzyjały im takie czynniki jak konieczność opracowania programów nauczania dla tworzonych od roku 1990 nauczycielskich kolegiów językowych (w tym curriculum dla realioznawstwa), aktywna działalność licznych instytucji zajmujących się promocją i szerzeniem języka i kultury, zarówno niemieckich (na terenie całego kraju), austriackich (szczególnie na południe od linii Warszawa-Toruń-Poznań) i w mniejszym stopniu szwajcarskich oraz znaczne poszerzenie rynku wydawniczego o wydawnictwa zarówno polskie jak i niemieckie, zajmujące się publikowaniem podręczników i materiałów do nauki języka niemieckiego. Camilla Badstübner-Kizik, która od początku brała udział w opracowywaniu i wdrażaniu koncepcji, w publikacji „Das DACH-Konzept von außen. Die polnische Perspektive" wyraża opinię, iż **koncepcja w swojej idealnej formie** (zdefiniowanej powyżej) **nie weszła na stałe** do polskiego systemu szkolnictwa ogólnego czy też szkolnictwa wyższego; przyjęły się jedynie jej niektóre aspekty. Przyczyny tego były różne, między innymi w początkowej fazie za bardzo skoncetrowano się na opracowywaniu zbiorów materiałów do poszczególnych tematów (np. „Młodzież", „Woda", „Pieniądze") kosztem stworzenia szerokich podstaw teoretycznych czy też różnorodnych instrumentów metodycznych. Zwłaszcza w warunkach szkolnictwa ogólnego koncepcja jako całość była uważana za zbyt ambitną, wymagającą nakładu wielu środków, nierealistyczną i niezgodną z obowiązującymi normami i wymaganiami. Wymienione powyżej curriculum

nie wyszło poza fazę prób, w międzyczasie zlikwidowano zresztą nauczycielskie kolegia językowe i powrócono na uczelniach wyższych do tradycyjnych dziedzin filologii obcych czyli literaturoznawstwa i językoznawstwa.

Istotnym czynnikiem kształtującym obecnie obraz koncepcji „DACHL" w Polsce jest bardzo zmienny rynek wydawniczy, który próbuje dopasować się do ciągłych zmian zachodzących w polskim szkolnictwie. W swoich podręcznikach wydawnictwa starają się umieszczać informacje realioznawcze o wszystkich krajach niemieckojęzycznych konsekwentnie i możliwie najrównomierniej pod względem ilościowym, przykładem może być tutaj podręcznik Wydawnictwa Szkolnego PWN „DACHfenster". W odniesieniu do podanej powyżej definicji „DACHL" zastrzeżenia może budzić – według Badstübner-Kizik - sposób przekazywania tej wiedzy. Z reguły odbywa się to poprzez **porcjowanie i stopniowe dodawanie** – niekiedy bardzo szczegółowych - **informacji realioznawczych** (np. na temat świąt, zabytków, wydarzeń historycznych, itd.) odnoszących się jednak **osobno do każdego z poszczególnych** krajów niemieckojęzycznych. Z reguły w pierwszym tomie podręcznika przedstawia się – w dość kompleksowy sposób – Niemcy; prezentacja Austrii, Szwajcarii i ewentualnie Liechtensteinu lub Luksemburga odbywa się w tomach następnych, przeznaczonych dla uczniów bardziej zaawansowanych. W niektórych podręcznikach już na stronach tytułowych znajduje się zapis, którego kraju będzie dotyczył dany tom. Przykładem może być podręcznik Wydawnictwa Nowa Era „ Das ist Deutsch!" (tom 1 – Niemcy, tom 2 – Austria, tom 3 – Szwajcaria). W podobny sposób zbudowane są materiały dodatkowe, które można stosować także w formach pozalekcyjnych, np. jedna z nowszych całościowych publikacji „Geographie, Geschichte und Kultur der deutschsprachigen Länder" (Wydawnictwo Szkolne PWN/Park Edukacja), gdzie tom 1 jest poświęcony „Niemcom we wszystkich aspektach", a tom 2 „Austrii, Szwajcarii, Liechtensteinowi i Luksemburgowi we wszystkich aspektach". **Porównywanie, szukanie podobieństw, różnic i kontrastów między poszczególnymi krajami jak również wewnątrz nich** (czyli elementy zawarte w definicji) **są na dalszym planie**, podobnie zresztą jak tematyka związana z regionami transgranicznymi. Odniesienia do własnego kraju jak też elementy autonomicznego i świadomego uczenia się (obecnego w koncepcji „DACHL") czy zadania wykraczające poza podręcznik także zdarzają się niezwykle rzadko. Podręczniki są wydawane centralnie, bazują na podstawach programowych obowiązujących w całym kraju i przygotowują uczniów do egzaminów ogólnokrajowych. Aspekty regionalne w nauczaniu (np. wzmożone odwoływanie się do Austrii w południowej Polsce) leżą wyłącznie w gestii nauczycieli języka niemieckiego, którzy z kolei podczas studiów nie są w zasadzie przygotowywani do zajmowania się tematyką regionalną obszaru niemieckojęzycznego czy tym bardziej Polski. W tej sytuacji trudno jest mówić o rzeczywistej regionalizacji w nauczaniu realioznawstwa, mamy raczej do czynienia z rozszerzaniem wiedzy uczniów poprzez wspomniane już dodawanie określonych informacji. Język niemiecki nie jest w tym odosobniony, podobna sytuacja panuje w nauczaniu języków używanych na większym obszarze niż jedno państwo: angielskiego, francuskiego czy hiszpańskiego.

Na początku artykułu przedstawiłem tezę o ścisłym związku nauczania języka i realioznawstwa danego kraju bądź obszaru językowego. **Bezpośrednim** elementem łączącym te dwie dziedziny i będącym częścią składową koncepcji „DACH/DACHL" jest tzw. „**Plurizentrik**" („Wielocentrowość"). W dużym skrócie - termin ten oznacza, iż na całym obszarze niemieckojęzycznym używany jest **jeden język, czyli niemiecki** (Nie ma osobnego języka austriackiego czy szwajcarskiego!), jednak **nie jest on jednolity, lecz występuje w formie standardowych wariantów narodowych** (Nie mylić z **dialektami!**). Z punktu widzenia nauczyciela języka niemieckiego „Plurizentrik" zasługuje na szczególną uwagę, dlatego w następnym numerze „Doskonalenia Otwartego" postaram się rozwinąć to zagadnienie w oparciu o konkretne przykłady.

Źródła:
1. Camilla Badstübner-Kizik (2013) – „Das Dach-Konzept von außen. Die polnische Perspektive"
2."DACHL-Prinzip – Plurizentrik" – www.ampal.org
3. „Variantenwörterbuch des Deutschen. Die nationalen Voll- und Halbzentren des Deutschen" – www.degruyter.com

Elżbieta Frąckiewicz-Schibowska
Szkoła Podstawowa nr 4 w Elblągu

Innowacja pedagogiczna z edukacji regionalnej w SP 4 w Elblągu

Edukacja regionalna stanowi ważny element świadomości każdego człowieka. To, kim jesteśmy, w dużej mierze zawdzięczamy naszym przodkom, kulturze i tradycji wyniesionej z domu rodzinnego i najbliższego otoczenia. Do zadań nauczycieli należy więc uświadamianie uczniom, jak ważne i cenne jest poznawanie i przejmowanie wartości tkwiących w kulturze otoczenia człowieka. Współczesna szkoła, aby mogła dobrze przygotować wychowanków do aktywnego udziału w życiu społecznym, powinna oddziaływać nie tylko na sferę intelektualną dziecka, lecz również na sferę emocjonalną, którą rozwija się m. in. dzięki wykorzystywaniu treści regionalnych.

Historia opisywana w podręcznikach i nauczana na lekcjach, opisująca bohaterów narodowych, królów, bitwy, zwycięstwa jest podstawą rozumienia naszej tożsamości, ale równie ważna, a niemająca swojego przedmiotu, jest „mała historia". Wyłania się ona z opowieści starszych ludzi, z pożółkłych zdjęć w rodzinnych albumach, z cmentarzy, pomników, zabytków, legend i uroczystości historycznych. Nie da się wytłumaczyć i nauczyć dziejów narodu, nie odnosząc się do historii najbliższej okolicy.

Pomysł opracowania innowacji był naturalną koleją rzeczy i wynikał z moich wieloletnich doświadczeń. Innowacja przygotowana została na bazie autorskiego **Programu edukacji regionalnej z elementami wiedzy o Unii Europejskiej „Elbląg – moja mała ojczyzna"**, opracowanego przeze mnie 10 lat temu. Program ten realizowany był od lat na zajęciach koła historycznego, a od września 2016 r. na innowację otrzymałam 1 dodatkową godz. w kl. VI a.

Innowacja zawiera treści z zakresu edukacji regionalnej, przewiduje wykorzystanie różnorodnych metod aktywizujących oraz zakłada współpracę z instytucjami i środowiskiem lokalnym. Ma służyć kształtowaniu w dzieciach tożsamości rodzinnej, szkolnej, lokalnej i regionalnej, poznawaniu historii Ziemi Elbląskiej oraz tradycji i obyczajów jej mieszkańców. Przez dodatkowe wycieczki, zajęcia w muzeum, spotkania z ciekawymi ludźmi rozwijany będzie szacunek dla kulturowego dorobku dawnych pokoleń i tolerancja dla innych kultur.

Nadrzędnym celem innowacji jest kształtowanie wśród uczniów poczucia własnej tożsamości poprzez zapoznanie się z historią i dziedzictwem kulturowym Elbląga i okolic przy jednoczesnym kształtowaniu postaw zaangażowania się w życie środowiska lokalnego.

Cele szczegółowe:

- rozwijanie zainteresowania historią, tradycjami i kulturą rodzinnego miasta i regionu,
- przyswojenie przez uczniów podstawowych informacji dotyczących historii, tradycji, wybitnych postaci i dziedzictwa kulturowego Elbląga,
- kontakt ze zbiorami wytworów kultury materialnej, sztuką regionalną oraz zabytkami architektury,
- kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie i w środowisku lokalnym,
- kształtowanie szacunku dla kulturowego dorobku dawnych pokoleń, tolerancji dla innych kultur,
- zapoznanie z sylwetkami osób zasłużonych dla regionu.

Najważniejsze umiejętności:

- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym, zarówno w mowie, jak i w piśmie
- umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
- umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- umiejętność uczenia się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji,
- umiejętność pracy zespołowej.

Postawy uczniów:

- kształtowanie u uczniów postaw sprzyjają-

cych ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu: uczciwości, wiarygodności, odpowiedzialności, wytrwałości, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi, ciekawości poznawczej, kreatywności, kultury osobistej,

- kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego regionu, a także poszanowania dla innych kultur i tradycji.

Liczę na to, że moi uczniowie w większym stopniu:

- będą znali historię, zabytki, miejsca pamięci narodowej, symbole, legendy, baśnie, muzea, postacie, tradycje Elbląga i regionu,
- będą potrafili dzielić się swoją wiedzą w zakresie tematyki regionalnej,
- nauczą się korzystać z oferty instytucji lokalnych, tworzących kulturę regionu,
- udoskonalą umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji (tekst źródłowy, plan, mapa, ilustracje, fotografie, wirtualne rekonstrukcje, Internet),
- będą efektywnie pracować w grupie i prawidłowo prezentować wyniki wspólnej pracy,
- rozwijać będą chęć posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno- komunikacyjnymi

Tematyką, od której zaczynamy poznawanie najbliższego dzieciom środowiska, jest nasza szkoła, patron, symbole i kroniki. Następnie omawiamy środowisko przyrodnicze i krajobraz okolic Elbląga, wyjątkowe miejsca. Potem zajmują nas legendy elbląskie, plemiona pruskie, wyprawa świętego Wojciecha i cała historia od założenia Elbląga do dziś. Omawiamy też dokonania sławnych elblążan, twórców ludowych, władze w mieście, osiągnięcia Elbląga, zabytki, współpracę z miastami partnerskimi.

Aby zajęcia były atrakcyjne, urozmaicam sposoby realizacji. Są to wyjścia na Stare Miasto, do muzeum, Galerii EL, Biblioteki Elbląskiej, Ratusza Staromiejskiego, do Urzędu Miejskiego na spotkanie z radnym. Zawsze bierzemy udział w miejskich uroczystościach patriotycznych: 17.09, 11.11 …, w Dniach Chleba, Dniach Elbląga. Oglądamy filmy o Elblągu, w tym obowiązkowo film holograficzny w muzeum. Wiosną stałym punktem jest wycieczka do miejsc pamięci narodowej w Elblągu: odwiedzamy pomniki, tablice pamiątkowe i cmentarze w tym te zapomniane. Wykonujemy drzewa genealogiczne. Co roku zapraszamy odtwórców historycznych z Gniewu na pokaz i zajęcia edukacyjne. Oglądamy wystawę Stowarzyszenia „Denar" w Klubie Garnizonowym na ul. Mierosławskiego, którą warto polecić. W tym roku po raz pierwszy byliśmy na zajęciach w elbląskiej siedzibie IPN. Zapraszamy do szkoły ciekawych ludzi: Sybiraków, archeologa, emerytowanych nauczycieli, którzy opowiadają nam o dawnej, naszej szkole. Współpracujemy z wojskiem i Piotrem Imiołczykiem – historykiem elbląskim – bierzemy udział w inscenizacjach historycznych (klasa III a –„Oddział Sokołów").

Ponieważ w 2010 r., w ramach akcji „Katyń – ocalić od zapomnienia…" , posadziliśmy pod szkołą Dąb Pamięci – pamiętamy o naszym bohaterze poległym w Miednoje, dziadku naszej nauczycielki, organizujemy uroczystości i podtrzymujemy tę pamięć.

Oczywiście pracujemy też z podręcznikiem – głównie „Elbląg. Historia i dziedzictwo" Katarzyny Panimasz.

Aby wydobyć i podkreślić wyjątkowość niektórych miejsc w Elblągu i nasz emocjonalny do nich stosunek, od dwóch lat organizuję międzyszkolny konkurs literacki i plastyczny „*Magiczne miejsca mojej Małej Ojczyzny*".

Bardzo chętnie włączam się do konkursów i projektów organizowanych przez inne szkoły, W-MODN w Elblągu, wojewodę. W tym roku zajęliśmy czołowe miejsce w konkursie regionalnym pod patronatem Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego na projekt edukacyjny „Jubileusz 550-lecia II pokoju toruńskiego w naszej szkole - rola regionu warmińsko-mazurskiego w dobie wojny trzynastoletniej i II pokoju toruńskiego". W ramach napisanego projektu podjęliśmy różnorodne działania, m. in.:

- zorganizowaliśmy wycieczkę po Starym Mieście, odwiedziliśmy główne zabytki,
- obejrzeliśmy w Ratuszu Staromiejskim makietę XVII - wiecznego Elbląga wykonaną przez pana Pfau z Niemiec,
- przymierzaliśmy w muzeum średniowieczne stroje mieszczańskie i krzyżackie,
- wykonaliśmy kalendarium wojny 13 – letniej,
- odtworzyliśmy „Hołd pruski" Jana Matejki – żywy obraz w wykonaniu uczniów,
- zwiedzaliśmy muzeum i chatę z Truso, uczestniczyliśmy w lekcjach muzealnych,
- zorganizowaliśmy spacer po mieście – śladami Kazimierza Jagiellończyka i wojny 13 – letniej,
- uczestniczyliśmy w warsztatach rzemiosła dawnego – robiliśmy naczynia z gliny,

- zorganizowaliśmy szkolny konkurs plastyczny „Elbląski zamek krzyżacki w wyobraźni uczniów” i wernisaż prac,
- odbyliśmy wirtualny spacer po osadzie Truso przy pomocy specjalnych gogli,
- wykonaliśmy z tektury kamieniczki elbląskie i Bramę Targową,
- zorganizowaliśmy międzyszkolny konkursu pt. „Magiczne miejsca mojej Małej Ojczyzny”, który był sponsorowany przez Radę Miasta Elbląga i Radę Rodziców SP 4.
- układaliśmy puzzle z widokiem dawnego Elbląga,
- wykonaliśmy albumy o Elblągu i jego historii, np: „Atrakcje historyczno – krajobrazowe i turystyczne na naszym terenie”, „Elbląg - moje miasto”, „Sławni elblążanie”, „Zabytki Elbląga”,
- zwiedzaliśmy wystawę Stowarzyszenia Historyczno – Poszukiwawczego „Denar”.

Wszystkie działania związane z projektem przedstawiliśmy dzieciom i rodzicom w trakcie szkolnego Pikniku Jesiennego.

Półtora roku temu przystąpiliśmy do powiatowego konkursu „*Moja mała Ojczyzna - jej skarby przeszłości, teraźniejszość i przyszłość*”. Autorem pomysłu był WMODN w Elblągu i Stowarzyszenie Kultur Wschodniosłowiańskich im. Cyryla i Metodego z siedzibą w Pasłęku. Zajęliśmy tam I miejsce w kategorii szkół podstawowych.

Realizując innowację z edukacji regionalnej, mam nadzieję, że moi uczniowie wyrosną na świadomych, lokalnych patriotów, dumnych z miasta, w którym mieszkają, ale przede wszystkim na uczciwych i świadomych ludzi.

Marlena Derlukiewicz
konsultant ds. języka polskiego
Irena Poździech
konsultant ds. historii i wos
W-MODN w Elblągu

Miłomłyn, Orneta, Tolkmicko i Młynary (i nie tylko) w ujęciu historycznym i legendarnym

Każde miejsce ma swoją historię. Poznajemy ją za sprawą źródeł historycznych (przekazów podróżników, przywilejów lokacyjnych, starych kronik), ale i opowieści przekazywanych z pokolenia na pokolenie, które były tekstami żywymi, przybierały coraz to nowe formy, bogaciły się o zupełnie nowe szczegóły. Tak zmodyfikowane i ubarwione legendy i podania dotrwały do dziś. Scenariusz zajęć, który Państwu proponujemy, ma nie tylko za zadanie przybliżyć uczniom wiedzę na temat historii i legend ich miejscowości, ma również stać się wkładem dzisiejszego pokolenia w dziedzictwo regionu.

Uwagi dotyczące realizacji lekcji:

Scenariusz przeznaczony jest na dwie godziny lekcyjne prowadzone wspólnie przez polonistę

i historyka. Można również treści zrealizować na osobnych lekcjach. Część pierwszą poprowadzi wówczas historyk, część drugą polonista. ***Scenariusze zostały opracowane dla wybranych miejscowości: Miłomłyna, Młynar, Ornety, Tolkmicka, ale mogą stać się inspiracją do realizacji powyższej tematyki w każdej miejscowości.*** *Wprowadzenie jest uniwersalne i może być wykorzystane w różnych typach szkół i różnych grupach wiekowych. Scenariusz może też być zrealizowany jako projekt uczniowski. Na bazie zaproponowanego materiału można zaplanować z grupami uczniowskimi tworzenie grafiki do opracowanej legendy, wykonanie zdjęć czy fotoreportażu z miejsc związanych z legendą, nagranie legend na dyktafon i stworzenie prezentacji multimedialnej z obrazem i dźwiękiem w tle, przygotowanie gazetki szkolnej, komiksu, przedstawienia teatralnego i in.*

Cele zajęć. Uczeń:

- sprawnie czyta tekst na głos i po cichu,
- czytając głośno, wyraziście, przekazuje intencję tekstu, właściwie akcentuje wyrazy, wprowadza pauzę, stosuje odpowiednią intonację,
- prezentuje swoją wiedzę w pracy indywidualnej i na forum klasy,
- utrwala wiedzę związaną z historią swojej małej ojczyzny,
- określa temat tekstu,
- omawia akcję i wydarzenia,
- nazywa swoje reakcje czytelnicze,
- wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście,
- odróżnia realizm od fantastyki,
- rozpoznaje cechy charakterystyczne legendy,
- identyfikuje fakty historyczne w przekazie legendy,
- tworzy opowiadanie twórcze, rozwija swoją kreatywność,
- odczytuje wartości pozytywne wpisane w teksty kultury.

Metody i techniki nauczania

pogadanka, dyskusja, burza mózgów, ćwiczenia rozwijające percepcję oraz myślenie dywergencyjne i konwergencyjne, praca indywidualna, w parach i zespołowa

Środki dydaktyczne

- prezentacja multimedialna w postaci fiszki autokorektywnej
- Marta Berowska, Polskie legendy i podania, Warszawa 2003, s.32-35
- karta pracy nr 1
- karta pracy nr 2

Pojęcia i terminy narrator, realizm, fantastyka, legenda, przywilej lokacyjny, herb, prawa miejskie, mała ojczyzna

Część I

Temat: O historii Młynar/Miłomłyna/Tolkmicka/Ornety i nie tylko

Przebieg lekcji:

I. Wprowadzenie (15 minut)

Przebieg lekcji:

I. Wprowadzenie (10 minut)

Nauczyciel wita klasę i proponuje, by uczniowie rozszyfrowali, czym się będą dziś zajmować na lekcjach. Hasła ukryte są w wyrazach, w których wszystkie litery zostały wymieszane. Rozsypankę literową mogą rozwiązać wspólnie lub w podziale na zespoły. Nauczyciel powinien przygotować zadania w formie prezentacji Power Point, żeby materiał był czytelny dla wszystkich uczniów.

1. Ćwiczenie

Rozszyfrujcie, o czym będziemy mówić na dzisiejszych zajęciach.

GYLNEDE
ISRHOTAI
SPNEIAI
KRSOKUN
KETWNOŚYĆRA

Odpowiedzi: LEGENDY, HISTORIA, PISANIE, KONKURS, KREATYWNOŚĆ

2. Wyjaśnienie za pomocą burzy mózgów, co to znaczy kreatywność, uczeń kreatywny, dziecko kreatywne.

3. Ćwiczenie rozwijające kreatywność (akrostych)

Do liter słowa KREATYWNOŚĆ zapisanych pionowo, dopiszcie skojarzenia związane
z tym pojęciem.

K – kreatywność
R – rozum
E – ...
A - ...

II. Część zasadnicza (30 minut)

1. Nauczyciel ogłasza konkurs (najlepiej z nagrodami) na najbardziej kreatywnego ucznia, który jest zarazem najlepszym znawcą legend i historii regionu.

Uczniowie otrzymują karty pracy nr 1 bądź oglądają prezentację z pytaniami i wpisują swoje odpowiedzi na karcie odpowiedzi (załącznik nr 1).

*Uczniowie odpowiadają na 13 pytań (****karta pracy nr 1****). Zadania można przygotować w formie karty pracy lub prezentacji multimedialnej z wykorzystaniem fiszki autokorektywnej (na slajdzie*

najpierw pytanie, na następnym odpowiedź). Po wykonaniu zadań przez uczniów i zebraniu kart z odpowiedziami nauczyciel wspólnie z uczniami omawia kolejne zadania i prezentuje prawidłowe odpowiedzi.

Prawidłowe odpowiedzi

Polecenia zostały dostosowane do Młynar. W przypadku innych miast należy zadania 1-3 zamienić, a w zadaniach 10-13 pozycję westraktora (odpowiedzi poprawnej) i dystraktorów (odpowiedzi błędnych) samemu ustalić.

Młynary	Miłomłyn	Tolkmicko	Orneta
1. Młynary	1. Miłomłyn	1. Tolkmicko	1. Orneta
2. Młynarzówna	2. Żyrandol	2. Węgorz	2. Pieczara
3. Osadnicy	3. Polowanie	3. Rybołówstwo	3. Niespodziewanie
4. Bohater/żołnierz	4. Bohater/żołnierz	4. Bohater/żołnierz	4. Bohater/żołnierz
5. Herb	5. Herb	5. Herb	5. Herb
6. A. Lech	6. A. Lech	6. A. Lech	6. A. Lech
7. B. gniazdo orła	7. B. gniazdo orła	7. B. gniazdo orła	7. B. gniazdo orła
8. B. Popiel	8. B. Popiel	8. B. Popiel	8. B. Popiel
9. A. Gopło	9. A. Gopło	9. A. Gopło	9. A. Gopło
10. B. Mühlhausen	10. Liebemühl	10. Tolkemit	10. Wormditt
11. B.	11. A.	11. D.	11. C
12. C. 1329 r.	12. 1335 r.	12. 1296 r.	12. 1313 r.
13. B. 80	13. angielskie	13. szwedzkie	13. szwedzkie

III. Zamknięcie lekcji (5 minut)

1. Rundka.

Czego dowiedziałem (-łam) się na dzisiejszej lekcji na temat Młynar/Miłomłyna/Tolkmicka/Ornety.

Nauczyciel poszerza informacje na temat miejscowości. Wspólnie z uczniami wyszukuje nazwy okolicznych rzek, wzniesień, miejscowości, ciekawych miejsc. Ustala nazwiska ważnych dla okolicy postaci historycznych. Podkreśla, że te informacje będą wstępem do zbudowania legendy o miejscowości na kolejnej lekcji. W trakcie przerwy nauczyciel punktuje odpowiedzi uczniów i wyłania najlepszego znawcę tematu.

Część II

Temat: Tworzymy legendę o Młynarach/Miłomłynie/Tolkmicku/Ornecie.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie (10 minut)

1. Nauczyciel informuje uczniów, że celem lekcji jest stworzenie przez uczniów nowej legendy dotyczącej Młynar/Ornety/Tolkmicka/Miłomłyna.

2. Pogadanka na temat znanych uczniom legend, np. o Lechu, Czechu i Rusie, Warsie i Sawie czy o Bazyliszku.

3. Głośne odczytanie tekstu legendy „Wiano św. Kingi".

4. Po odczytaniu tekstu uczniowie odpowiadają na podstawowe pytania dotyczące świata przedstawionego, odnajdują w legendzie treści historyczne. Wyciągając wnioski z przesłanek zawartych w tekście legendy o św. Kindze i innych znanych im legendach, samodzielnie formułują definicję legendy i zapisują ją na tablicy.

Przykładowy zapis

Legenda:

- opowieść ustna przekazywana z pokolenia na pokolenie,
- ma związek z wydarzeniami i postaciami historycznymi,
- odnosi się do realnej topografii (realnych miejsc),
- może być biograficzna, czyli opowiadać o świętych, o władcach, o wojownikach (bohaterach) lub o miejscach, czyli o powstaniu miejscowości, świątyni, może wyjaśniać nazwę miejscowości, obecność w określonym miejscu góry, jeziora, kamienia, jaskini, kopalni, drzewa …).

II. Część zasadnicza (35 minut)

1. Prowadzący dzieli uczniów na czteroosobowe grupy. Każdy członek grupy losuje jedną literkę i w zależności od wylosowanej litery pełni w grupie określoną rolę, czyli osoby odpowiedzialnej za poszczególne elementy, które koniecznie powinny pojawić się w legendzie.
   H – elementy historyczne
   M – elementy związane z miejscem, w którym rozgrywa się akcja legendy
   F – elementy fantastyczne
   L – lider
2. Uczniowie, pracując w grupach, głośno odczytują początek legendy. Metodą burzy mózgów proponują pomysły na kontynuację legendy. Wybierają jeden pomysł i zapisują go na **karcie pracy nr 2**, dbając o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną wypowiedzi.

III. Zamknięcie lekcji (5 minut)

1. Uczniowie prezentują efekty pracy grupy.

Przykładowa karta pracy dla Młynar (karty prac dla pozostałych miast należy dostosować)

Karta pracy nr 1

1. Z rozsypanki literowej utwórz wyraz.

AMYNŁYR

2. Z rozsypanki literowej utwórz wyraz.

ŁYRWAMÓNAZN

3. Z rozsypanki sylabowej utwórz wyraz:

CY	O	DNI	SA

4. Odgadnij wyraz, który może pojawić się w legendzie. Podpowiedzią są wyrazy:
   - Wojna
   - Odwaga
   - Medal
   - Wojownik
   - Ratować

5. Odgadnij wyraz, który może pojawić się w legendzie. Podpowiedzią są wyrazy:
   - Tarcza
   - Godło
   - Znak
   - Miasto
   - Rycerz

6. Wybierz prawidłową odpowiedź.
   Założył państwo polskie
   A. Lech
   B. Czech
   C. Rus
7. Wybierz prawidłową odpowiedź.
   Legendarny założyciel państwa polskiego wybrał okolice Gniezna, bo zauważył tam
   A. gniazdo pszczół
   B. gniazdo orła
   C. gniazdo jastrzębia
8. Wybierz prawidłową odpowiedź.
   Zjadły go myszy
   A. Piast
   B. Popiel
   C. Ziemowit
9. Wybierz prawidłową odpowiedź.
   Mysia Wieża, w której według legendy myszy zjadły złego władcę znajduje się nad jeziorem
   A. Gopło
   B. Mamry
   C. Jeziorak
10. Wybierz prawidłową odpowiedź.
    Dawna nazwa Młynar to
    A. Liebemühle
    B. Mühlhausen
    C. Wormedythin
    D. Tolkemit
11. Wybierz prawidłową odpowiedź.
    Herb Młynar przedstawia rysunek

A.	B.	C.	D.

12. Wybierz prawidłową odpowiedź.*
    Prawa miejskie Młynary uzyskały w
    A. 1300 r.
    B. 1316 r.
    C. 1329 r.

13. Wybierz prawidłową odpowiedź.
    Kiedy Młynary odzyskały prawa miejskie?
    A. 1945 r.
    B. 1975 r.
    C. 1984 r.

* W przypadku innych miast w poleceniu 12. zamiast *prawa miejskie* może się pojawić *przywilej lokacyjny* lub *odnowiony przywilej lokacyjny*.

Zadania 13. dla pozostałych miast.
Wybierz prawidłową odpowiedź.

Tolkmicko	Miłomłyn	Orneta
Jakie wojska zajęły miasto w 1656 r. A. szwedzkie B. francuskie C. austriackie D. rosyjskie	Jakie wojska nie zajmowały miasta w czasie wojen napoleońskich? A. angielskie B. francuskie C. pruskie D. rosyjskie	Jakie wojska zajęły miasto w 1656 r. A. szwedzkie B. francuskie C. austriackie D. rosyjskie

Karta pracy nr 2
Legenda o Młynarach
Tytuł ….....
Autorzy ….....
….....

Dokończcie legendę.

Dawno, dawno temu, około 1325 r., tereny, gdzie Wysoczyzna Elbląska się kończy, a zaczyna Warmia, były mało zaludnione. Krzyżacy wyparli już z tych ziem ich pierwotnych mieszkańców – Prusów, a nowi osadnicy z terenu dzisiejszych Niemiec dopiero przybywali, zachęcani przez Zakon perspektywami lepszego życia.

Jedna z takich grup osadników, z Turyngii w środkowych Niemczech, której przewodził Mikołaj Kumin, dotarła na ziemie, gdzie dziś stoi nasze miasto. Osadnicy zatrzymali się, by odpocząć, a Mikołaj Kumin z trzema towarzyszami wyruszyli w poszukiwaniu czegoś do zjedzenia. Dotarli do Baudy i szli dalej wzdłuż jej koryta, aż dojrzeli nad rzeką młyn…

Wersja dla Miłomłyna

Dokończcie legendę.

W waszej opowieści musi się pojawić dorodny jeleń, któremu uda się przeżyć polowanie, pastor z kościoła św. Bartłomieja i żyrandol wykonany z poroża jelenia.

Był rok 1807. Przez Warmię i Mazury maszerowała wielka francuska armia. Cesarz Francuzów Napoleon Bonaparte na dwa miesiące za swą siedzibę obrał sobie pałac w Kamieńcu koło Prabut, a jego żołnierze mieli kwatery w warmińskich wsiach i miasteczkach. Wielka armia potrzebuje mnóstwo żywności, toteż od wielu dni w tutejszych lasach trwało wielkie polowanie. Napoleońscy żołnierze szukali zwierzyny, a ścigana zwierzyna – jakiegokolwiek schronienia. W pewien majowy dzień trwało polowanie w lasach koło Miłomłyna...

Wersja dla Tolkmicka

Dokończcie legendę.

Działo się to ponad 600 lat temu. Tolkmicko było wtedy małą osadą, a jej mieszkańcy żyli z uprawy roli. W rozległych, otaczających osadę z trzech stron lasach zbierali jagody i grzyby, ale najważniejszy był Zalew Wiślany. Zalew obfitował wówczas w ryby, które stanowiły podstawę ich pożywienia. Niemal każdy mieszkaniec Tolkmicka, gdy tylko nauczył się chodzić, uczył się pływać i operować wiosłem. Trzynastoletni Jasiek dawno już posiadł te umiejętności, podobnie jak jego o rok starszy brat Krzysiek.

Pewnego majowego ranka, gdy tylko słońce wzeszło, chłopcy wybrali się złowić coś na obiad. W niewielkiej łodzi płynęli wzdłuż brzegu, rozstawiając haki z przynętą. Rozstawili ich kilkanaście, wrócili do brzegu i prawie trzy godziny drzemali w łódce – maj był tego roku wyjątkowo ciepły. Obudziwszy się popłynęli sprawdzić haki. Pierwszy był pusty, drugi też, podobnie trzy kolejne. Dopiero ściągając szósty hak poczuli silny opór i szarpnięcie tak gwałtowne, że omal nie wywróciło łódki...

Wersja dla Ornety

Dokończcie legendę.

Orneta uzyskała prawa miejskie już w 1313 r. Przez prawie sto lat miasto prężnie się rozwijało, gdy niespodziewanie zaczęło pustoszeć. Najpierw gospodarzom zaczęły znikać zwierzęta – krowy, owce, świnie i konie. Potem zaczęli znikać ludzie – bez śladu. Trwożliwie szeptano, że w Ornecie pojawił się smok. Ludzie mówili, że w miejscu, gdzie dziś stoi zabytkowy ornecki ratusz, jest ogromna pieczara, w której smok spędza dnie, a nocą wychodzi na krwawe łowy.
Rozpuszczono wici i wyznaczono sutą nagrodę za zgładzenie smoka. Pojawiło się kilku śmiałków, zasadzali się na smoka u wyjścia z pieczary, ale... znikali. Żaden z nich nie wrócił z nocnych łowów. Aż pewnego dnia pojawił się w Ornecie niepozorny młodzian...

Alicja Guła
konsultant ds. edukacji przedszkolnej i innowacji pedagogicznych W-MODN w Elblągu
Karolina Witkowska
nauczycielka w Szkole Podstawowej nr 16 w Elblagu
Agata Urbańska
konsultant ds. edukacji wczesnoszkolnej i innowacji pedagogicznych W-MODN w Elblągu

Jak poznawać region, w którym mieszkam, czyli refleksyjna edukacja regionalna z wykorzystaniem narzędzi TOC

Wiersz Wiesława Piechoty Spór stał się inspiracją dla Karoliny Witkowskiej, nauczycielki SP 16 w Elblągu, do aktywnych działań z uczniami mających na celu przybliżenie Elbląga i jego okolic. Cykl zajęć zaproponowanych przez nauczycielkę z jednej strony wyposaża ucznia w wiedzę o własnym regionie i drzemiących w nim wartościach, a z drugiej pozwala kształtować „tożsamość pluralistyczną", czyli poznawać siebie z uwzględnieniem poczucia własnej odmienności i tworzyć postawy otwarte i tolerancyjne.

Przyniesione przez nauczycielkę szyszki, liście, fragmenty gałęzi, kasztany, żołędzie... oraz tajemnicza kartka z wierszem zwinięta w rulonik sprawiły, że dzieci starały się odgadnąć, co będzie przedmiotem ich dociekań. Swoje przypuszczenia wszyscy zakodowali na małych karteczkach i na prośbę nauczycielki ułożyli na dywanie. Pozwoliło to na skupienie i uważne słuchanie wiersza oraz ocenienie, czy potwierdziły się ich przypuszczenia. Uczniowie otrzymali kartki z treścią wiersza, zaznaczyli niezrozumiałe słowa i wspólnie wyjaśnili ich znaczenie.

S P Ó R

Elbląg z parków wielu słynie,
czas w nich zawsze miło płynie.
Choć czasami spór się toczy,
który z nich jest przeuroczy.

W **Parku Kajki** w piłkę gramy,
tu stuletnie są kasztany.
Strumyk płynie też zygzakiem,
można kryć się pod róż krzakiem.

Ze starych modrzewi słynie
Park Modrzewia jego imię.
Kto choć raz wejdzie do niego,
w życiu nie zapomni tego.

A **Park Planty** w centrum leży,
choć nie każdy z was uwierzy,
że czerwone ma kasztany,
bo z fontanny bardziej znany.

W **Bażantarni**, w lesie-parku
pełno pięknych zakamarków.
Góry, lasy, rozpadliny,
sosny, buki i dębiny.

Dzik i jeleń też tu mieszka,
wzdłuż Kumieli biegnie ścieżka.
W rzece kamień brzuch swój moczy,
choć Diabelski to uroczy.

Wodospadem rzeczka płynie,
nowy basen z boku minie.
Tu się bawi psia rodzinka,
to jest właśnie **Park Dolinka**.

I tak spór się nadal toczy,
który bardziej jest uroczy.
Powiem, aby spór załagodzić,
że do parków warto chodzić.

Może inne parki znacie
i mieszkańcom polecacie?

Wiesław Piechota

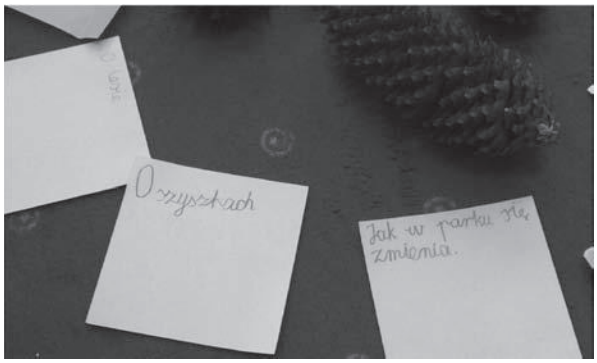

Uczniowie analizują ilustracje/fotografie elbląskich parków. Przyporządkowują właściwą nazwę oraz odnajdują fragment wiersza, który o tym mówi.

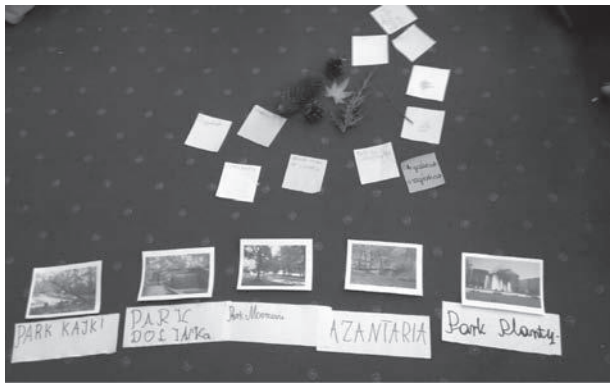

Po tym absorbującym wstępie dzieci rozpoczynają pracę, używając gałązki logicznej. **Gałąź logiczna** to jedno z narzędzi TOC, które pozwala przeanalizować treść wiersza w sposób zrozumiały dla uczniów.

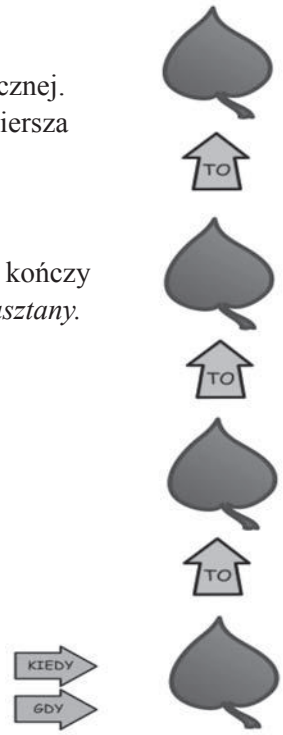

Każdy uczeń wyszukuje w wierszu informacje o wybranym przez siebie parku i kończy rozpoczęte zdanie. Na przykład: Park Kajki powiedział, że *są w nim stuletnie kasztany.*

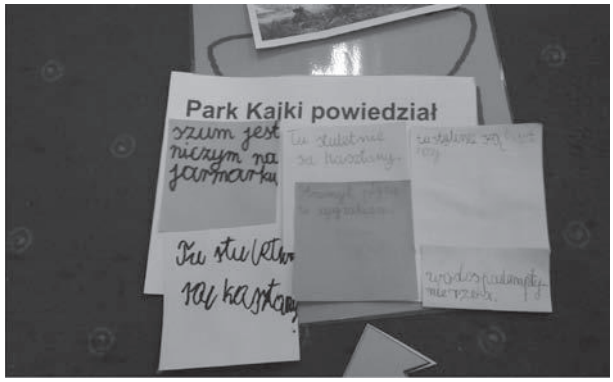

Po skończonej pracy kilkoro dzieci opowiada treść wiersza, ponownie wykorzystując do tego *gałąź logiczną.*

Teraz nauczyciel dobiera dzieci w grupy poprzez ułożenie puzzli – zdjęcia parku i dopasowanie do niego jego nazwy.

Kolejnym działaniem dzieci jest praca nad przewidywaniem różnych konsekwencji sporu parków. Każda z grup tworzy długą gałąź, zapisując na kolorowych kartkach logiczny ciąg konsekwencji kłótni. Uczniowie podają propozycje w oparciu o własne doświadczenia i wiedzę („wychodzą" poza tekst wiersza). Wszystkie grupy prezentują gałęzie wykonane na dużych arkuszach szarego papieru.

Jeżeli parki będą prowadziły spór, to.....…

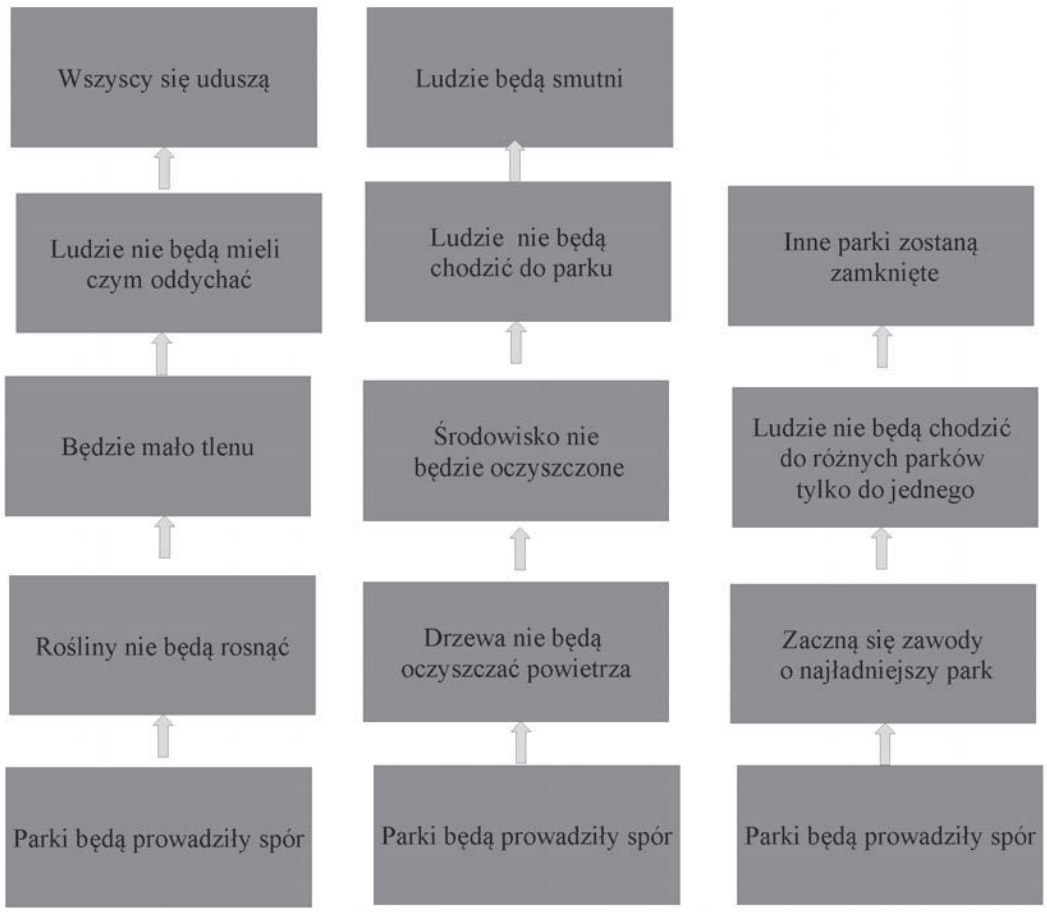

Po wspólnej pracy dzieci przechodzą do działań indywidualnych. Wykonują krótką *gałąź logiczną* zaczynającą się zdaniem „Jeżeli pójdę do parku (tu dzieci wpisują wybrany park z wiersza), to....

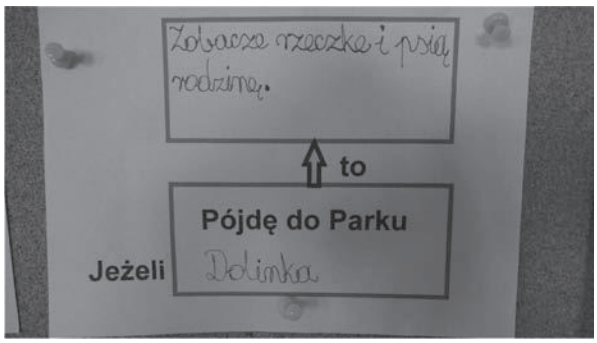

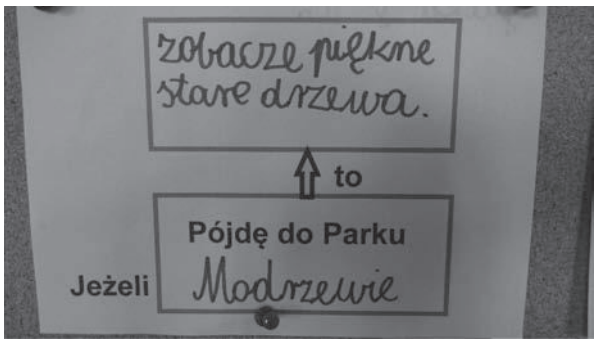

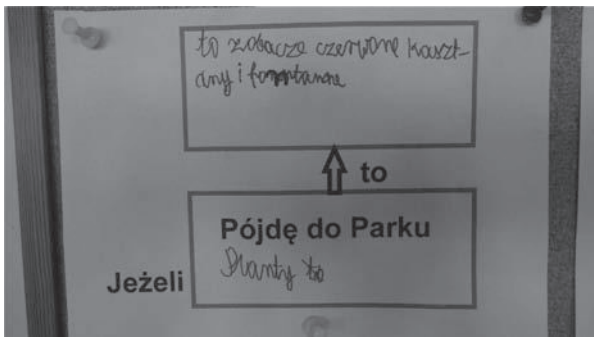

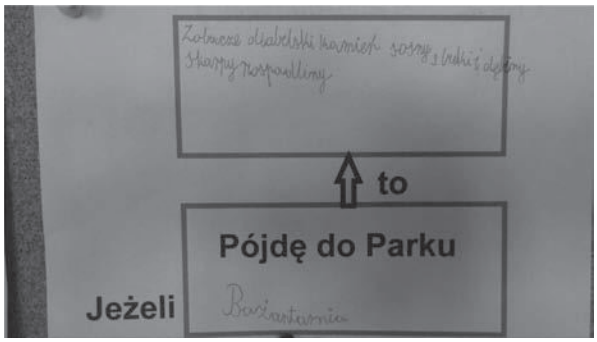

Po skończonej pracy uczniowie siadają na dywanie w dwójkach lub trójkach i odczytują swoje prace.

Zadaniem domowym jest próba odnalezienia przez dzieci odpowiedzi na pytanie zawarte w ostatniej zwrotce wiersza.

Gałązka logiczna pozwoliła uczniom na dogłębną analizę treści wiersza oraz własną jego interpretację, a praca wykonana przez uczniów w domu na stworzenie mapy umysłowej i plakatu z bogatą informacją o elbląskich parkach.

Na kolejnych zajęciach dzieci pracowały z wykorzystaniem kolejnego narzędzia TOC – **chmurki**.

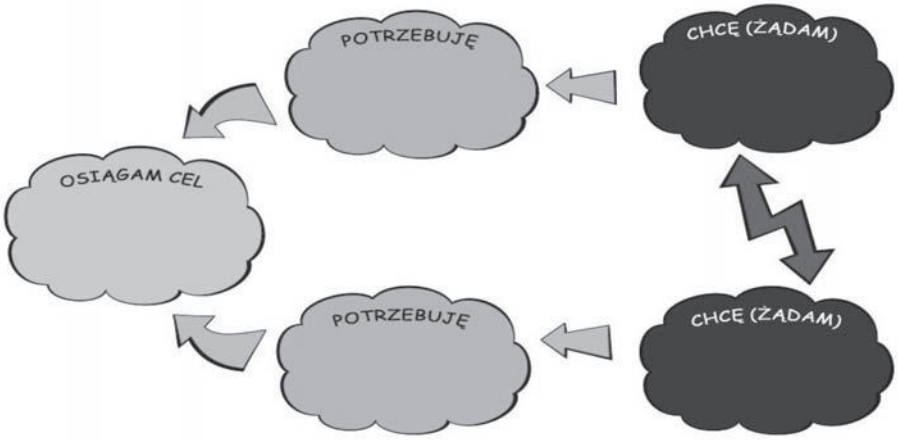

Przed dziećmi na dywanie nauczyciel stawia tajemniczy kuferek i prosi, żeby dzieci wyjęły z niego ilustracje (elementy chmurki, ilustracje parków, wiersz). Dzieci wspólnie zastanawiają się, czego mogą dotyczyć zajęcia. Nauczyciel prosi, żeby dzieci znalazły i odczytały fragment wiersza mówiący o tym, o co posprzeczały się parki (praca z tekstem – analiza konfliktu).

Dzieci wspólnie układają chmurki z żądaniami, wyjaśniają ich znaczenie. Na symbolicznych chmurkach umieszczają zdania mówiące o sprzeczkach.

Z jednej strony Park Dolinka *Ja chcę być przeuroczy, z drugiej Park Bażantarnia Ja chcę być przeuroczy.*

Dzieci odgrywają scenki kłócących się parków.

Następnie dzieci dokładają chmurki potrzeb i na kartkach zapisują potrzeby, którymi kierowały się parki, chcąc być najpiękniejszymi.

Park Dolinka – Potrzebuję, żeby ludzie przychodzili do mnie.

Bażantarnia – Potrzebuję być domem i schronieniem dla zwierząt.

Analizując potrzeby obu parków, uczniowie ustalają wspólny dla nich cel - parki chcą być szczęśliwe.

Dzieci ponownie odgrywają scenki i podejmują próbę rozwiązania konfliktu między parkami, stosując słońce rozwiązań. Na karteczkach zapisują swoje propozycje i układają je wokół słońca np.:

- *Obydwa parki mogą osiągnąć miano przeuroczego, jeżeli Park Dolinka stanie się domem dla wybranych zwierząt np. ptaków, a do Bażantarni będą przychodzić ludzie, którzy szanują zwierzęta.*

- *Jednego dnia Park Dolinka będzie przeuroczy, a drugiego Bażantarnia.*

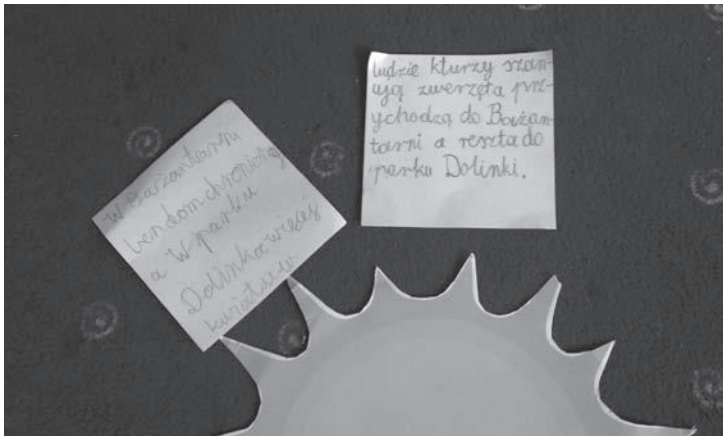

Chmurkę można również wykorzystać do określenia, czy dany konflikt jest zewnętrzny, czy wewnętrzny. Konflikt zewnętrzny będzie między dwoma osobami lub grupami osób, np. *Ja chcę pójść do Parku X..., a Ja chcę pójść do Parku Y...* Konflikt wewnętrzny dotyczy dylematu jednej osoby: *Z jednej strony chcę pójść do parku X...., a z drugiej strony do Parku Y....*

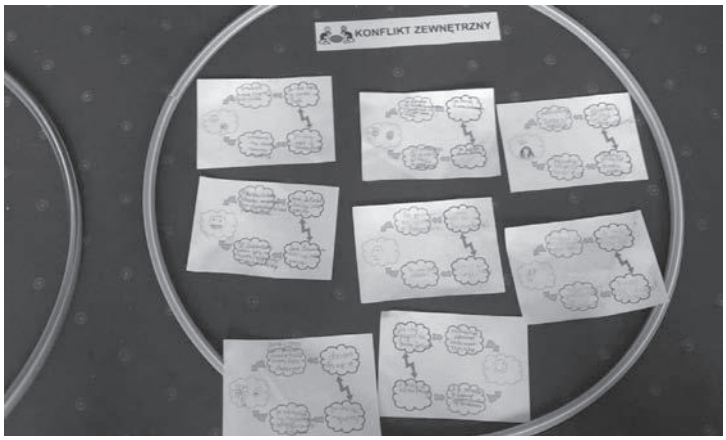

Uczniowie dobierają się w pary i zajmują się konfliktem zewnętrznym bądź pracują indywidualnie, rozważając dylemat wewnętrzny.

Zadaniem domowym dzieci jest narysowanie na kartce z wierszem *Spór* ilustracji tego parku, który według nich jest *przeuroczy*.

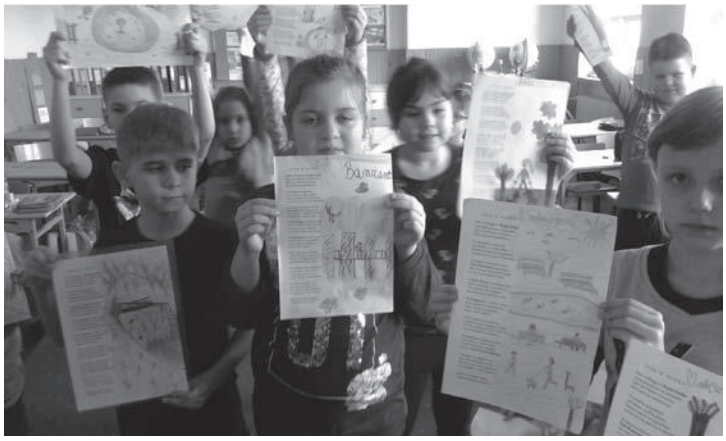

Podczas następnych zajęć wokół wiersza Spór dzieci wykorzystują kolejne narzędzie TOC - **drzewko ambitnego celu.**

Nauczyciel kładzie koronę drzewa na dywanie, czyta przedostatnią zwrotkę wiersza i prosi, żeby dzieci określiły ambitny cel oraz zapisały go na kartce. Ambitnym celem uczniów jest *wycieczka do parku.*

W kolejnych działaniach uczniowie określają przeszkody. Wspólnie zastanawiają się, czy łatwo jest zrealizować ten ambitny cel i dlaczego pojawiają się przeszkody. Uczniowie ustnie podają przeszkody, na które można natrafić, chcąc zrealizować ich ambitny cel. Spośród różnych piktogramów wybierają właściwe i układają pod symbolem przeszkód. Chętni uczniowie mogą też ułożyć pod nimi zdania – *Nie wiemy, jaki wybrać park. Nie mamy ustalonego terminu wycieczki. Nie wiemy, co będziemy robić podczas wycieczki. Nie wiemy, czym dojechać....*

Następnie zgodnie z działaniami z wykorzystaniem drzewka ambitnego celu zamieniają przeszkody na cele pośrednie.

Nie wiemy, jaki wybrać pak. → Wiemy, jaki park wybrać.
Nie mamy ustalonego terminu wycieczki. → Mamy ustalony termin wycieczki.
Nie wiemy, co będziemy robić podczas wycieczki. → Wiemy, co będziemy robić podczas wycieczki.
Nie wiemy, czym dojechać. → Wiemy, czym dojechać.

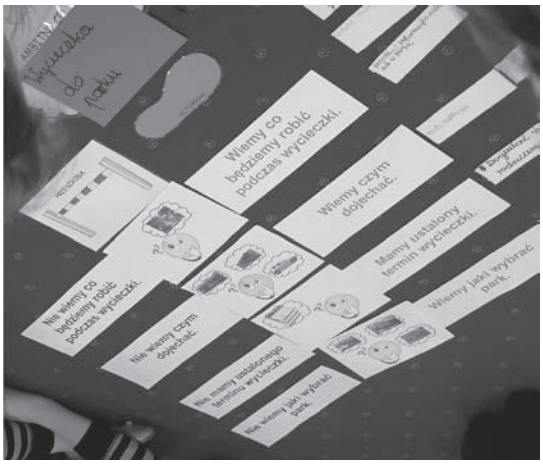

Kolejnym krokiem jest ustalenie działań umożliwiających osiągnięcie ambitnego celu.

Dzieci określają, jakie działania można podjąć, żeby zrealizować cel i swoje pomysły zapisują na małych karteczkach. Następnie umieszczają je obok celów pośrednich pod symbolem działań. Na koronie drzewka narysowanego wcześniej przez dzieci uczniowie przyklejają ambitny cel, a na pniu cele pośrednie, analizując przy tym ich kolejność.

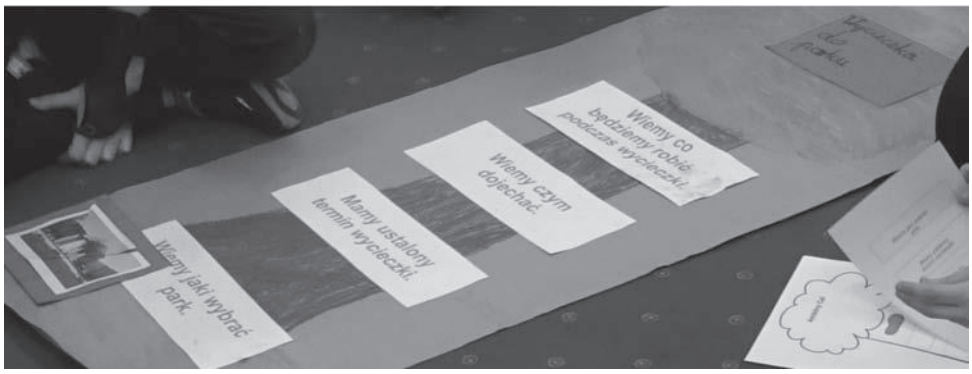

Każde dziecko otrzymuje własne drzewko i cele pośrednie. Według własnej koncepcji układa je na swoich pniach.

Park, do którego odbędzie się wycieczka, dzieci wybierają drogą głosowania (emotikon z uśmiechniętą buźką). Analizując kalendarz i plan lekcji, ustalają termin wycieczki. Zadaniem domowym jest ustalenie, jak można dotrzeć do wybranego parku oraz przygotowanie propozycji spędzenia w nim czasu.

Wykorzystanie narzędzi TOC pozwoliło wszystkim uczniom wypowiedzieć się we właściwym dla siebie czasie i formie, zachować własne zdanie i jednocześnie szanować poglądy innych. Uczniowie zgromadzili mnóstwo wiadomości o elbląskich parkach i stali się *przewodnikami* podczas rodzinnych spacerów. Umiejętności, które doskonalili w trakcie cyklu lekcji, pozwolą im w przyszłości na analizowanie własnych wyborów oraz ciekawe i pożyteczne organizowanie wolnego czasu w swojej miejscowości.

Magdalena Jankun
Krzysztof Błaszczak

Żyć w zdrowej i czystej atmosferze

Powietrze jest elementem środowiska, które nie zna granic, a jest niezbędne do życia wszystkich ludzi. Dlatego też nie bez znaczenia jest jego jakość i wpływ, jaki każdy z ludzi ma na jego czystość. Ochrona jakości powietrza jest bardzo istotna dla zdrowia i komfortu życia zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń, narażonych na złą jakość powietrza wywołaną znacznymi przekroczeniami norm zawartości zanieczyszczeń. Powietrze atmosferyczne jest bezbarwną, bezwonną, jednorodną mieszaniną gazów, w jego skład wchodzą: azot - 78%, tlen -21%, gazy szlachetne (argon - 0,93%, ksenon, krypton, radon, hel, neon), dwutlenek węgla (tlenek węgla (IV)) - 0,03% - 0,04%, wodór - 0,01%, para wodna oraz zanieczyszczenia pochodzenia mineralnego i organicznego. A co rozumiemy przez pojęcie zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego? Są to wszelkie substancje, których stężenie w powietrzu przekracza ich średnią zawartość w czystym powietrzu lub są to obce substancje niewchodzące w jego skład[1].

Stan jakości powietrza monitorowany jest przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska. Analiza dotychczas przeprowadzonych ocen jakości powietrza ogólnie wskazuje na fakt, że stan jakości powietrza w Polsce nie jest najlepszy. Zmienił się udział poszczególnych źródeł mających wpływ na stan jakości powietrza. Początkowo obserwowano największy wpływ sektora energetyki i przemysłu, a znacznie mniejszy sektora transportu i sektora bytowo-komunalnego. Jednakże w wyniku stosowania rozwiązań techniczno-technologicznych i prawnych zmienił się udział procentowy sektorów w produkcji zanieczyszczeń (indywidualne ogrzewanie mieszkań: poziom pyłu PM10 - 88,21%, PM2,5 - 86,5% i benzo(a)piren - 98%).

Ze względu na niekorzystne oddziaływanie zanieczyszczeń powietrza na zdrowie ludzi i kondycje ekosystemów corocznie dokonywana jest ocena jakości powietrza pod kątem jego zanieczyszczenia tlenkiem siarki (IV), tlenkiem azotu (IV), tlenkiem węgla (II), benzenem, ozonem, pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5 oraz zanieczyszczeniami oznaczanymi w pyle PM10: ołowiem, arsenem, kadmem, niklem i benzo(a)pirenem[2]. W związku z obowiązkiem dotrzymania standardów jakości powietrza i ich utrzymania na poziomie określonym w prawodawstwie unijnym oraz krajowym został opracowany przez Ministerstwo Środowiska Krajowy Program Ochrony Powietrza, który obowiązuje od 1 października 2015 r. do 2020 r. z perspektywą do 2030 r. Celem głównym tego Programu jest poprawa jakości życia mieszkańców w Polsce, szczególnie ochrona ich zdrowia i warunków życia z uwzględnieniem ochrony środowiska, z jednoczesnym zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Spośród zanieczyszczeń powietrza w/w, które podlegają corocznym analizom, największy problem w Polsce stanowi bezno(a)piren (norma 1 ng/m3). Największe zanieczyszczenie powietrza tą substancją odnotowano w miastach południowej i centralnej Polski: Nowa Ruda - 17 ng/m3, Opoczno - 15 ng/m3, Rybnik - 12 ng/m3, Tomaszów Mazowiecki - 9,8 ng/m3, Zakopane - 9,1 ng/

m3, Rabka - Zdrój - 8,1 ng/m3. Według danych Państwowego Monitoringu Środowiska najmniej zanieczyszczone miasta są w województwie podlaskim, pomorskim i **warmińsko-mazurskim**. Województwo **warmińsko-mazurskie**, jako jedno z najczystszych, otrzymało miano Zielonych Płuc Polski, które to wchodzą w skał obszaru zaliczanego do Zielonych Płuc Europy. Spośród 65 miast w Polsce, które zostały przebadane, tylko 6 mieści się w normie: Gdańsk, **Elbląg**, Koszalin, Zielona Góra, **Olsztyn** i Wałbrzych.

Powietrze, jako temat przewodni artykułu, jest ujęte w treściach podstaw programowych przedmiotów bloku przyrodniczego. Nauczyciele są zobligowani do realizacji tych treści na zajęciach lekcyjnych oraz wycieczkach edukacyjnych.

Zasadniczym celem edukacji ekologicznej w zakresie ochrony powietrza i wszystkich elementów z tym związanych musi być[3]:

– Wskazanie powodów, dla których należy chronić powietrze oraz sposobów, jakimi można to robić (uwrażliwienie na problemy związane z jakością powietrza już w edukacji dzieci i młodzieży).

– Kształtowanie umiejętności dostrzegania zjawisk związanych z jakością powietrza, w tym wpływu podejmowanych działań i decyzji na stan powietrza, skutków narażenia na zanieczyszczenia znajdujące się w powietrzu oraz odpowiedniego reagowania w takich sytuacjach (skąd czerpać informacje o jakości powietrza oraz jakie codzienne czynności i wybory wpływają na ilość zanieczyszczeń w powietrzu; jak monitorować działania podejmowane w swojej okolicy).

– Kształtowanie emocjonalnego stosunku do ochrony powietrza, w tym wpływu powietrza, którym się oddycha na stan zdrowia dzieci, osób starszych i ogółu społeczeństwa, na niszczenie obiektów zabytkowych oraz na degradację środowiska, w którym wszyscy żyją.

– Formowanie i umacnianie pozytywnych przekonań i postaw społecznych opartych na świadomości wpływu na zdrowie i komfort życia oraz możliwości wpływania na stan powietrza w swoim miejscu zamieszkania poprzez postawę społeczną i dawanie przykładów w zakresie:

- wpływu spalania odpadów w paleniskach domowych,
- spalania w niskosprawnych urządzeniach,
- zasad efektywnego wykorzystania paliw i sposobów ograniczania zużycia energii cieplnej,
- propagowania zachowań zmierzających do rezygnacji z samochodu na rzecz komunikacji zbiorowej, rowerów,
- zasad odpowiedzialności społecznej i reagowania na nieprawidłowe zachowania np. sąsiadów.

Głównym zadaniem edukacji ekologicznej jest wyrobienie chęci działania, potrzeby zmiany nawyków. Ma ona na celu istotne zwiększenie motywacji uczniów do podniesienia ich świadomości w obszarze ochrony powietrza. Nie może być przesycona nadmiarem informacji i wiedzy, a metody nauczania powinny być dostosowane adekwatnie do etapu edukacji, przez co lekcja staje się bardziej atrakcyjna dla uczniów.

Proponujemy dla nauczycieli realizację tych treści z zastosowaniem metod aktywizujących – załącznik nr 1.

Załącznik nr 1

Proponowane metody aktywizujące i przykłady tematów do realizacji:

1. Drzewko decyzyjne – *Skąd pozyskiwać energię?*
2. Metaplan – *Jak można ograniczyć ilość tlenków niemetali w powietrzu?*
3. Metoda trójkąta – *Zanieczyszczenia i ochrona powietrza*
4. Mapa mentalna – *Atmosfera*
5. Metoda 5Q – *Jak postępować, by otaczające nas powietrze było czyste?*
6. Rybi szkielet – *Pogarszanie się stanu zdrowotnego ludzi na skutek zanieczyszczeń powietrza*
7. Myślowe kapelusze Edwarda de Bono – D*omy indywidualne – szczęście czy przekleństwo (w aspekcie ogrzewania indywidualnego)*
8. Inne metody do zastosowania na lekcjach w obszarze czystego powietrza: akwarium, analiza „ZA I PRZECIW", dyskusja panelowa, dywanik pomysłów, eksperyment i doświadczenie, odgrywanie ról (np. sąd nad metalami ciężkimi), plakat, metoda projektu, sześć par butów, technika „635" lub jej modyfikacje, piramida priorytetów.

Źródła:

1. W. Lenart, Czyste powietrze dla Zielonych Płuc, Centrum Innowacji i Koordynacji, Warszawa 2016.
2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. poz.1031).
3. W. Lenart, tamże, s. 66-67.

Janina Meller
konsultant ds. biologii z ekologią i kreatywności
w W-MODN w Elblągu

Wiesława Kamińska
kierownik ECEE, konsultant ds. edukacji ekologicznej
w W-MODN w Elblągu

Osobliwa Warmia i Mazury
Jak promujemy region w edukacji przyrodniczej i ekologicznej

... jeśli myślisz 100 lat naprzód ucz ludzi
przysłowie chińskie

Cud Natury

Zagłębiając się w tematykę obecnego wydania „Doskonalenia Otwartego" nie da się uniknąć przywołania najpopularniejszego sloganu reklamującego nasz region: *Warmia i Mazury – cud natury*. Jakkolwiek może to trącić frazesem, każdy kto tę krainę przemierza, a nie jest pozbawiony pewnej dozy wrażliwości, „cud" ten musi dostrzec i docenić. Znajdując się w tej grupie (nie przypadkowo) staramy się od lat „uczyć ludzi" dostrzegania tego, co stanowi o największym bogactwie Regionu – walorów przyrodniczych, estetycznych a także kulturowych, kontekstowo z nimi związanych. Warto poszukiwać różnych rozwiązań, które nie tylko promują Region, pogłębiają wiedzę o zasobach przyrody i panujących w niej zależnościach, ale także aktywizują i budzą ciekawość. Pamiętajmy, że krajobraz krainy, w której żyjemy jest cenny nie tylko w wymiarze przyrodniczym, kulturowym i historycznym, lecz jest przede wszystkim ostoją ludzkiej wrażliwości. To właśnie otaczająca nas przyroda, jej lokalne bogactwo stanowi inspirację do organizowania konkursów, projektów, warsztatów terenowych, adresowanych dla szerokiej grupy odbiorców: nauczycieli i uczniów z obszaru Warmii, Mazur i Powiśla.

Pozwolimy sobie zaprezentować naszym Czytelnikom tylko niektóre nasze autorskie formy zrealizowane przez W-MODN w Elblągu w okresie od 2010 do 2016 roku. Wzięli w nich udział nauczyciele, którzy zainspirowani swoimi doświadczeniami w ramach doskonalenia zawodowego, wdrażali w życie podobne lub własne pomysły owocujące większą identyfikacją z lokalnym środowiskiem przyrodniczym, zarówno w gronie nauczycieli jak ich uczniów. W konkursach uczestniczyli także uczniowie. Mamy nadzieję, że udało się przekonać „naszych" nauczycieli do edukacji przyrodniczej w pierwszej kolejności w najbliższym otoczeniu ucznia, w swojej Małej Ojczyźnie.

Wojewódzki Konkurs Fotograficzny (WKF)

WKF, tradycyjnie koncentrujący się na doskonaleniu umiejętności prowadzenia i dokumentowania obserwacji przyrodniczych w naturze, stanowi swoistą kronikę unikatowych odkryć przyrodniczych każdego z uczestników na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Odwiedzający (nawet przypadkiem) wystawy pokonkursowe, nie może przejść obok nich obojętnie, a ile płynie z nich wiedzy o przyrodzie naszego Regionu, ile zachwytu nad jej urodą i różnorodnością, ile refleksji…

Każdą odsłonę WKF zamyka konferencja dla jego uczestników i sympatyków. Uroczyste wręczenie nagród i wyróżnień na każdym z tych, z reguły grudniowych spotkań poprzedza tematyczny wykład. Gościliśmy m.in. prof. Stanisława Czachorowskiego, który przybliżał młodzieży oraz nauczycielom problematykę bioróżnorodności, doktora Wiesława Skrobota, który wygłosił wykład na temat dziedzictwa kulturowego naszego regionu oraz Zbigniewa Zagrodzkiego, strażnika PKWE, który promował idee międzynarodowego projektu LIFESCAPE.

Kilka z poniżej opisanych edycji WKF szczególnie przyczyniło się do promocji Warmii i Mazur.

Rok 2010 - *Drzewa samotne, zadrzewienia śródpolne i aleje drzew w krajobrazie Warmii i Mazur*

Konkurs miał na celu m.in. zainteresowanie różnorodnością polskiej dendroflory na obszarze Warmii, Mazur i Powiśla i uwrażliwienie na jej piękno. Na kon-

ferencji podsumowującej konkurs, wszyscy laureaci wysłuchali wykładu „Przydrożne aleje i zadrzewienia śródpolne – skarb przyrody i regionalnej kultury".

Rok 2011 – *Różnorodność grzybów i porostów na Warmii i Mazurach*

Był to konkurs zadziwiający poznawczo i artystycznie. Ukazanie różnorodności grzybów (w tym grzybów porostowych), to trudne zadanie dla laika, który nie jest przecież lichenologiem, czy mykologiem, a jednak wszystkie sfotografowane okazy zostały poprawnie nazwane. Jeszcze większy oddźwięk miały wrażenia artystyczne; kto by się spodziewał, że porosty są prawie wszędzie i do tego takie piękne, a wszędobylskie grzyby potrafią zaskoczyć i nazwą, i kształtem …

Rok 2012 – *Niezwykłe zjawiska i osobliwości przyrodnicze Warmii i Mazur*

Rok 2014 – *Przez pola, lasy, łąki i jeziora – różnorodność siedliskowa i gatunkowa przyrody Warmii i Mazur*

Rok 2016 – *Skarby kultury w krajobrazie przyrodniczym Warmii i Mazur – kapliczki, dwory, zespoły pałacowo-parkowe…*

Celem konkursu było zachęcenie do odkrywania bogactwa przyrodniczego i kulturowego Warmii i Mazur; pogłębienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa; poznanie elementów składowych krajobrazu oraz odkrywanie krajobrazu kulturowego, który jest sumą czynników przyrodniczych i wielowiekowej działalności człowieka. Promując Region, podkreślając także jego odrębność, konkurs miał się przyczynić do budowania tożsamości regionalnej i wychodzenia z kompleksu „prowincji".

Przykładowe prace konkursowe:

Kapliczka w lesie pod Olsztynem
Fot. Kinga Romasz

Piramida w Rapie
Fot. Olga Charkiewicz

Pałac w Smolajnach
Fot. Emilia Cier

Kościół w Kurzętniku – widok z ruin zamku
Fot. Liliana Lisakowska

Forum Ekologiczne (FE)

FE (wcześniej Forum Młodych Ekologów) – to swoista arena, na której młodzi twórcy z terenu województwa warmińsko-mazurskiego prezentują swoje osiągnięcia w konkursach promujących walory przyrodnicze, estetyczne i kulturowe swojej Małej Ojczyzny. Kolejne edycje Forum skupiają się wokół bardziej uszczegółowionego tematu. Kilkakrotnie sięgaliśmy po problematykę wynikającą z tematyki Międzynarodowego Roku ONZ. Spotkanie młodzieży i nauczycieli poprzedza udział w tzw. wiosennych konkursach: eko-literackim, plastycznym i prezentacji multimedialnych, adresowanych do różnych kategorii wiekowych

i etapów edukacyjnych.

Forum 2012 r. – Krajobraz jako wartość

W konkursie prezentacji multimedialnych na temat jakości i charakteru krajobrazu oraz dynamiki jego przekształceń w wyniku działania i interakcji czynników ludzkich i przyrodniczych uczestniczyli uczniowie gimnazjów. W swoich prezentacjach z dumą i troską przedstawiali krajobraz swoich Małych Ojczyzn:

Gimnazjum w Gronowie Górnym - Krajobraz Jeziora Drużno
Gimnazjum w Gronowie Elbląskim - Krajobraz Żuław Wiślanych
Gimnazjum w Tolkmicku - Krajobraz Wysoczyzny Elbląskiej
Gimnazjum w Milejewie - Krajobraz Gminy Milejewo
Gimnazjum Nr 6 w Elblągu - Krajobraz Elbląga – Bażantarnia
Gimnazjum Zakonu Pijarów w Elblągu - Krajobraz okolic Kanału Elbląskiego

Krajobraz dla wszystkich - pod takim tytułem odbywał się konkurs plastyczny ukierunkowany na ukazanie walorów przyrodniczych i kulturowych krajobrazu swojej okolicy (miejscowości, gminy, trasy turystycznej itp.)

Krajobraz swojej Małej Ojczyzny był również pierwszoplanowym bohaterem konkursu małych form literackich pt. *Piękność twą widzę i opisuję.*

Oto wybrane próbki talentu młodych twórców nagrodzone w konkursach.

Slajdy pochodzą z nagrodzonej prezentacji gimnazjalistów z Tolkmicka.

Cienkim strumyczkiem jak łza na policzku
Byt swój zaczynam na wzgórzu znajomym
Wiosenny spacer w dziecięcym trzewiczku
Stopą malutką gniotę ślad swój w trawie
Wiankiem z paproci zdobię swoje skronie

Słońcem oddycham głęboko do serca
Wiatr znad zalewu słony oddech niesie
Czasem z oddali głos mewy usłyszę
co skrzydłem białym o niebo zaczepi
W bocianich skrzydłach kołuję nad domem
Potem nurkuję w stary las bukowy

aż swe skrzydła brunatne rozchylą
tajemne światy głębokich parowów
Zanurzam palce w zieloną soczystość
Między palcami czuję wody miękkość
Rybą w jeziorze
jestem lustrem
Dla innych jestem Wysoczyzną

Kinga Ciesielczuk, Gimnazjum w Milejewie

Łęcze – pola ulice
przyprószone puchem sekretów
ze wspomnieniami z dzieciństwa
ukrywającymi się za przydrożnym krzewem tam!

na ścieżce pod lasem
stawiałam swoje pierwsze kroki
świat znajduję i odkrywam
codziennie pod polnym kamykiem
i w kałużach po deszczowej nocy
o szóstej rano

hejnał
wpisany w odgłosy tego miejsca na wieczność
od szesnastu lat
to miejsce uczy mnie
czym jest przyjaźń
co to jest miłość
jak żyć

a tajemnica i historia
ukrywa się przed światem
w starym wiatraku
w domach podcieniowych
i w miejscu gdzie pochowani są ludzie
którzy zginęli na wojnie
tu szczęśliwi ludzie czasu nie liczą
patrzą w przyszłość i przeszłość
ci, którzy tu żyją
chętnie wskażą drogę
lub wydepczą z tobą nową ścieżkę
zajrzyj tu czasem
i poszukaj swojej duszy za wiatrakiem

Aleksandra Gliniecka, Gimnazjum w Tolkmicku

Forum 2013 – *Błękitna edukacja czyli prawie wszystko o wodzie*

Podczas forum zostały podsumowane m.in. dwa konkursy promujące piękno wód w krajobrazie Warmii i Mazur:

Konkurs literacki *O mądra wodo, któraś mnie urzekła* oraz konkurs plastyczny *Krajobraz wodą rzeźbiony.*

Forum 2014 - *Polodowcowy raj krajobrazowy – różnorodność zasobów przyrodniczych województwa warmińsko-mazurskiego*

Obszerna tematyka forum została oparta na kilku konkursach zróżnicowanych tematycznie, adresowanych do uczniów kilku etapów edukacyjnych:

1. *Zdumiony meandrami świata – oblicza przyrody ojczystej* - konkurs literacki.
2. *Na bogato znaczy różnorodnie – bogactwo przyrodnicze mojej okolicy* – konkurs prezentacji wybranych, reprezentatywnych zasobów biologicznych okolicy, w której mieszkam dla uczniów szkół podstawowych.
3. *Oblicza różnorodności biologicznej mojej krainy* – konkurs prezentacji multimedialnych dla uczniów gimnazjum, ukazujący genezę i charakterystykę mezoregionu a także świadectwa przywiązania człowieka do przelotnych i rzeczywistych wartości przyrody.
4. *Bioróżnorodność źródłem wartości biologicznej, estetycznej, ekonomicznej i ekoturystycznej mezoregionu, w którym mieszkam* – konkurs prezentacji multimedialnych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych podejmujący problematykę wyzwań ochrony bioróżnorodności w skali Regionu i w odniesieniu do problemów globalnych.

Forum 2016 - *Wody znane i nieznane* - prezentacja rzek, jezior i terenów podmokłych Warmii i Mazur pod względem znaczenia krajobrazowego oraz ich życiowego potencjału.

Podczas Forum odbyło się podsumowanie trzech wojewódzkich konkursów:

1. *Rzeki i jeziora – architekci krajobrazu* – konkurs plastyczny na ilustrację do książki.

Prace uczniów były próbą artystycznego wyrażenia fascynacji wodami w krajobrazie Warmii i Mazur oraz ukazania rzeźbotwórczej roli wód w naszym krajobrazie.

2. *Poezja warmińsko-mazurskich wód* – konkurs literacki opiewający piękno wód swojej Małej Ojczyzny.

Nasze piękne okolice

Jak mądrze przez Boga stworzony jest świat,
tak doskonale, bez wad.
To piękno gór i rozległych wód,
co oko ludzkie zachwyca i daje radości w bród.
Kraina Tysiąca jezior na Warmii i Mazurach pięknem swym urzeka,
ciesząc swym urokiem każdego człowieka.
To malownicze tereny z wzniesieniami i równinami,
poprzecinane rzek i strumyków srebrnymi wstęgami.
To rozległe obszary leśne, rezerwaty,
takiego dobra nie można spisać na straty.
Jeziora wiele gatunków ryb zamieszkuje,
a w trzcinach i szuwarach niejeden ptak pisklęta wychowuje.
Bogactwo flory i fauny tu obfituje,
a woda bajecznie krajobrazy kształtuje.

Niezwykłe jezioro jest w okolicach Elbląga,
to Drużno – „Perła Żuław", która bogactwem swym miłośników natury przyciąga.
Przez jezioro ku pochylniom na kanale Elbląskim biegnie droga wodna,
do obserwacji przyrody bardzo dogodna.
Pod koniec maja katastrofa ekologiczna nawiedziła Drużno,
nie można do tego dopuszczać – kiedyś na naprawę takiego błędu może być za późno.

Dbajmy o otaczający nas świat,
aby zachwycał swym pięknem jeszcze przez wiele lat.

Angelika Zemszał, II LO w Elblągu

3. *Odkrywamy wody w krajobrazie Warmii i Mazur* – konkurs prezentacji multimedialnych na temat wód w krajobrazie Warmii i Mazur.

Konkurs - *Od projektu do efektu*

Konkurs szkolnych projektów edukacyjnych o wspólnej nazwie Od projektu do efektu, adresowany do gimnazjalistów charakteryzuje się zróżnicowaną tematyką przyrodniczą.
W roku 2010/2011 jeden z obszarów tematycznych projektów dotyczył ochrony przyrody w lokalnym środowisku pod ogólnym hasłem: *Dziedzictwo przyrodnicze mojej okolicy wartością nieprzemijającą.*
Wybrane projekty znalazły się w książce naszego autorstwa zatytułowanej *OD PROJEKTU DO EFEKTU – Edukacja dla zrównoważonego rozwoju na scenie, przy stoliku i w terenie.*

Na rok szkolny 2016/2017 zaplanowaliśmy wiosenne konkursy dla nauczycieli i uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych:

1. Wojewódzki konkurs plastyczny - *Perły architektury w wielokulturowym krajobrazie Warmii, Mazur, Powiśla i Żuław*
2. Wojewódzki konkurs poezji - *Różnorodność i piękno przyrody Warmii, Mazur, Powiśla i Żuław*
3. Wojewódzki Konkurs prezentacji multimedialnych: *Dwory i zespoły pałacowo-parkowe w krajobrazie przyrodniczo-kulturowym Warmii, Mazur, Powiśla i Żuław*

Wyniki zostaną ogłoszone w kwietniu podczas wiosennego Forum Ekologicznego w Elblągu.

Zapraszamy do udziału w konkursach, które prowokują do odkrywania wartości w przyrodzie i kulturze regionu Warmii i Mazur.

Jerzy Necio
nauczyciel w Zespole Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania
w Górowie Iławieckim

Historia stąd

Bywa, że zdarzenia lokalne nabierają rangi przesądzającej o ich udziale w pamięci, jeśli nie powszechnej, to przynajmniej krajowej. Mieszkamy w regionie, o którym powiedzieć, że ma „bogatą historię", to pójść na łatwiznę. Wytarty slogan cóż powie o dawnych: Warmii, Mazurach, Elblągu i Powiślu? O Dolnych i Górnych Prusach? Splot czynników geograficznych, kulturowych i ekonomicznych przyozdobił te ziemie w rozmaite upominki hojnie rozsiane ręką Klio. Jesteśmy beneficjentami wyrazistych śladów przeszłości – wystarczy, jeśli zechcemy je przywołać.

Jubileusz

Rok 2016 przyniósł dobry pretekst, by wyzyskać dydaktycznie i popularyzatorsko 550 – lecie zawarcia II pokoju toruńskiego. Środowisko historyczne Elbląga – tutejszy oddział PTH wraz z nauczycielami – konsultantami z Warmińsko – Mazurskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli (paniami: Marią Kubacką i Ireną Poździech) – pokusiło się o zaproponowanie szkołom konkursu na opracowanie konceptu upowszechnienia traktatu z 1466 roku.

To prawda, że Elbląg był szczególnie predestynowany, by zająć się rocznicą przyłączenia do polskiej monarchii ziem zdobytych w toku najdłuższej, bo trzynastoletniej wojny z Zakonem Krzyżackim i ustanowienia w nich prowincji pod nazwą Prusy Królewskie. Dość przypomnieć, że to właśnie w Elblągu ukonstytuował się Związek Pruski (21 lutego 1440 r.). W późniejszym czasie miasto również odgrywało w konflikcie niepoślednią rolę: mieszczanie zburzyli zamek komturski, przeznaczali spore kwoty pieniężne na prowadzenie zmagań z Zakonem, a udział miejscowej floty w bitwie z okrętami wielkiego mistrza na Zalewie Wiślanym (15 września 1463 r.) walnie przyczynił się do osłabienia potencjału militarnego krzyżaków i skłonił ich do szukania kompromisu ze stroną polską[1]. Kazimierz Jagiellończyk odwdzięczył się zresztą miastu sowicie. Już na początku wojny, po osobistym odebraniu hołdu elblążan, nadał im przywileje powiększające terytorium grodu i skutkujące w następnych dziesięcioleciach znacznym ożywieniem gospodarczym.

Jednakże, co ważne w odniesieniu do kończącego się roku 2016, wyjście z propozycją szkolno – projektowej komemoracji późnośredniowiecznego wydarzenia, przełomowego w relacjach polsko – krzyżackich, sytuowało je w kontekście innych rocznic posiadających rangę ogólnokrajową. Sejm RP odpowiednimi uchwałami ustanowił rok 2016 Rokiem Jubileuszu 1050-lecia Chrztu Polski, Rokiem Cichociemnych i Rokiem Feliksa Nowowiejskiego, a Senat RP własną decyzją ustanowił patronem tegoż roku Henryka Sienkiewicza (w 100. rocznicę śmierci i 170. rocznicę urodzin). Elbląski wybór dotyczący reminiscencji sprzed 550 laty znakomicie uzupełniał ów zestaw, a przede wszystkim łączył to, co lokalne i regionalne, z państwowym i narodowym. Natomiast w przypadku uczniów, których zachęciłem do udziału w projekcie, dotknął – jak się wydaje – wymiaru nieco bardziej uniwersalnego.

Konkurs

Nie musiałem długo namawiać uczniów do udziału w przedsięwzięciu. Jako że nauczam w zespole szkół obejmującym gimnazjum i liceum (ZS z UJN w Górowie Iławeckim) zaproponowałem utworzenie dwóch grup projektowych. Ułożony w W-MODN w Elblągu regulamin skierowany był bowiem do wszystkich rodzajów szkół (także podstawowych). Głównym zadaniem konkursu było przygotowanie atrakcyjnej formy przekazu pozwalającej na rozpropagowanie wśród szkolnej (i nie tylko) społeczności wiedzy historycznej na temat wojny trzynastoletniej i II pokoju toruńskiego. W grę wchodziły m.in. kalendaria, prezentacje multimedialne, gazetki, konkursy plastyczne. Podstawą oceny dla jury miała być nadesłana na adres organizatorów dokumentacja fotograficzna – fotoreportaż ukazujący realizację zadania. Główną nagrodę stanowiła jednodniowa wycieczka do Torunia.

Szeroka, otwarta formuła projektu nastawiona na wydobycie kreatywności spodobała się moim podopiecznym. Czynnikiem, który z pewnością pomógł w akceptacji tematu i motywacyjnie

wpłynął na uczniów w kwestii wzięcia udziału w konkursie, jest stałe akcentowanie wątków regionalnych w toku nauczania. Jestem zwolennikiem takiej formuły dydaktyki historii, w której przybliżanie procesów dziejowych odbywa się nie w formie abstrakcyjnych, bo odległych geograficznie, przykładów, a raczej bliskich, regionalnych egzemplifikacji przeszłości.

Przyzwyczajeni byli do tego licealiści. Ponadto czteroosobowy team (z klas trzecich) przystępujący do projektu składał się w większości z uczestników corocznie organizowanego przeze mnie autorskiego „Szkolnego Konkursu Historii Regionalnej". Dla przykładu: w ubiegłym roku motywem przewodnim zawodów były dzieje miast Warmii i Mazur, a przed dwoma laty ważne postaci z dziejów tegoż regionu (z podkreśleniem ich wkładu w polską i europejską kulturę i naukę). Zespół projektowy czerpał też doświadczenie z innych konkursów. Jeden z uczniów był finalistą Olimpiady „Solidarności", natomiast jedyna w składzie uczennica otrzymała wcześniej nagrodę w konkursie organizowanym przez Fundację „Ostoja przy Wiśle" pt. „Pamięć nieustająca". Co ciekawe, trzy czwarte grupy stanowili cudzoziemcy. Uczniowie ci przyjechali do Polski z: Królewca (Kaliningradu), Kijowa i Charkowa. Skład uzupełniał, w roli swoistego cicerone po bardzo bliskiej dla siebie historii, chłopiec z położonego w centralnej części Warmii Pieniężna.

Grupa gimnazjalna (drugoklasiści) postanowiła wykonać gazetkę szkolną w postaci rysunków. Być może forma nie była zbyt wyszukana, ale jak sami przyznali w załączonej prezentacji – a tu wszyscy byli obcokrajowcami – konkursowa praca pozwoliła im znacznie pogłębić wiedzę na temat ziemi, która okazała się dla nich przyjazna i gościnna. Należy dodać, że cała czteroosobowa drużyna wywodzi się z Ukrainy. Jako gimnazjaliści będą mieli jeszcze okazję zapoznać się z historią Warmii i Mazur w sposób usystematyzowany. Dlaczego? Otóż przyjąłem za swego rodzaju kanon dydaktyczny realizację kursu historii regionalnej w klasie trzeciej – po zakończeniu kwietniowej „sesji egzaminacyjnej". Nauczanie to prowadzę w oparciu o podręcznik pt. „Dziedzictwo ziem pruskich. Dzieje i kultura Warmii I Mazur" pod redakcją Izabeli Lewandowskiej[2].

Oba zespoły projektowe zostały zaproszone do Elbląga na konferencję podsumowującą projekt. Podczas spotkania młodzież mogła zapoznać się z bardzo ciekawymi pracami innych uczestników konkursu oraz ich pomysłami na upowszechnienie w różnych środowiskach wiedzy dotyczącej wojny trzynastoletniej. Okazało się, że moi uczniowie – reprezentanci liceum, zostali wyróżnieni główną nagrodą. Komisja konkursowa doceniła ich pracę, czyli krótki czarno – biały film pt. „II pokój w Toruniu – w 550 rocznicę podpisania. Nasze spojrzenie". Klip został zrealizowany w konwencji kina niemego pośród gotyckich ruin z użyciem strojów z epoki. Był on prezentowany społeczności szkolnej na stronie Facebooka. Jury doceniło syntetyczne ujęcie przyczyn konfliktu polsko – krzyżackiego i przebiegu wydarzeń.

Pomyślny dzień zakończyliśmy zwiedzaniem elbląskiego muzeum. Wkrótce, wraz z pozostałymi nagrodzonymi zespołami, odwiedziliśmy Toruń. Dzięki wycieczce gród Kopernika zapisał się w pamięci młodych adeptów historii podwójnie: jako przedmiot merytorycznego odniesienia i jako interesujący fragment curriculum vitae.

Źródła:

1. Zob. Jerzy Necio, Gra o majestat, Debata 2016, nr 10.
2. Zob. tenże, Podręcznik dla Warmii i Mazur, Debata, nr 1, 2011 oraz Kilka refleksji na temat podręcznika „Dziedzictwo ziem pruskich. Dzieje i kultura Warmii i Mazur", Debata, nr 8, 2011.

ISSN 17325242